

TREBALL FINAL DE GRAU

EDUCACIÓ SOCIAL

CARA A CARA CONTRA L'HOMOFÒBIA

Programa educatiu per treballar el respecte a la diversitat sexual amb adolescents.

Autora: Helena Labella Deu

Tutor: Pere-Joan Giralt i Rovira

23 de juny, 2020

RESUM

Títol: *Cara a cara contra l'homofòbia:* Programa educatiu per treballar el respecte a la diversitat sexual amb adolescents.

Aquest Treball Final de Grau proposa un disseny d'intervenció educativa amb adolescents amb l'objectiu de treballar la diversitat sexual i els estigmes del col·lectiu LGTBIQ+. El bullying homofòbic, i en general, l'LGTBI-Fòbia, és una problemàtica social existent des d'anys enrere, la qual requereix d'una conscienciació social per tal d'erradicar els estereotips que té la societat associada. La implementació del programa té una planificació de quatre sessions, dotada de set dinàmiques que pretenen abordar l'LGTBI-Fòbia de forma teòrica i pràctica.

Paraules clau: Adolescents, Col·lectiu LGTIBQ+, Bullying homofòbic, LGTBI-Fòbia, Estereotips.

RESUM

Título: *Cara a cara contra la homofòbia:* Programa educativo para trabajar el respeto a la diversidad sexual con adolescentes.

Este Trabajo Final de Grado propone un diseño de intervención educativa con adolescentes con el objetivo de trabajar la diversidad sexual y los estigmas del colectivo LGTBIQ+. El bullying homofóbico, y en general, la LGTBI-Fobia, es una problemática social existente des de hace años, la cual requiere de una concienciación social para erradicar los estereotipos que tiene la sociedad asociada. La implementación del programa tiene una planificación de cuatro sesiones, dotada de siete de dinámicas que pretenden abordar la LGTBI-Fobia de forma teórica y práctica.

Palabras clave: Adolescentes, Colectivo LGTBIQ+, Bullying homofóbico, LGTBI-Fobia, Estereotipos.

ABSTRACT

Title: *Face-to-face with homophobia*: Educational program to work on respect for sexual diversity with adolescents.

This Finale Grade Work proposes a design of educational intervention with adolescents with the aim to work on sexual diversity and the stigmas of the LGTBIQ+ community. The homophobic bullying, and in general, the LGTBI-Phobia, is a social problem that has existed for years, which requires a social awareness to eradicate the stereotypes that have the associated society. The implementation of the program has a planning of four sessions, equipped with seven dynamics that aim to address the LGTBI-Phobia in a theoretical and practical way.

Keywords: Adolescents, LGTBIQ+ community, Homophobic bullying, LGTBI-Phobia, Stereotypes.

ÍNDEX DE CONTINGUT

0. Agraïments	1
1. Introducció i Justificació	2
2. Marc teòric.....	3
2.1. Adolescència	3
2.2. L'homosexualitat en la història	5
2.2.1. Naixement del col·lectiu LGTB.....	6
2.2.2. L'acrònim.....	7
2.3. Discriminació al col·lectiu LGTBIQ+.....	9
2.3.1. Homofòbia	9
2.3.2. Bullying homofòbic.....	13
2.3.3. Estereotips.....	17
3. Marc jurídic.....	20
3.1. Marc legal Europeu.....	20
3.2. Marc legal Estat Espanyol	20
3.3. Marc legal Catalunya	21
4. Diagnòstic.....	25
4.1. Detecció de les necessitats.....	25
4.2. Metodologia del qüestionari	27
4.3. Projectes existents.....	29
4.4. Ubicació del programa	30
4.5. Establiment de les prioritats	31
5. Formulació del projecte.....	32
6. Planificació	33
6.1. Eixos del projecte	33
6.2. Unitats de programació.....	35
6.3. Unitats didàctiques	37
7. Aplicació	44
7.1. Gestió i Organització.....	44
7.2. Calendari i Pla d'actuació	45
7.3. Pressupost.....	47
8. Avaluació.....	48
8.1. Avaluació.....	48
8.2. Indicadors d'avaluació	53
8.3. Avaluació final.....	56

9. Conclusions	58
9.1. Punt forts	60
9.2. Debilitats.....	60
9.3. Línies d'acció.....	60
10. Bibliografia	62
11. Annexos	
Annex I. Qüestionari	
Annex II Dinàmica: aprenem	
Annex III. Dinàmica: a l'inrevés	
Annex IV. Dinàmica: on estic	
Annex V. Dinàmica: frases inacabades	

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1: Conceptes relacionats al col·lectiu LGTBIQ+	8
Taula 2: Terminologia específica de les diferents expressions de rebuig dirigides al col·lectiu.	11
Taula 3. Tipologia de l'assetjament escolar i forma d'expressió.....	14
Taula 4: Eixos d'acció del projecte.....	33
Taula 5: Exemplificació del pla d'actuació del projecte.....	46
Taula 6: Pressupost i despeses del projecte.....	47

0. Agraïments

Voldria agrair al Pere-Joan Giralt, el meu tutor d'aquest Treball Final de Grau. Recordo la primera reunió, la predisposició d'ajudar que va mostrar i en esclarir les meves idees. Obert als canvis, a fer propostes i amb ganes de guiar-me. Agrair la paciència que ha tingut amb mi, en els moments de desànim. Agrair les seves correccions fetes al detall, les respostes als tants dubtes que m'han sorgit, i els seus ànims en fer una bona feina.

En segon lloc, m'agradaria agrair a tots els que m'han recolzat. Els meus amics i la meua família, per ser conillots d'índia amb les propostes d'intervenció, per les seves crítiques i els seus suggeriments. I sobretot, a les amigues que m'ha regalat el grau d'Educació Social, gràcies per l'humor i les experiències que hem construït juntes en aquest procés.

També, agrair als professionals de l'àmbit educatiu que han respost els meus dubtes i han valorat la meua proposta, i l'ajut ofert per continuar amb el projecte endavant.

Per últim, agrair a les 425 persones que van destinar uns minuts en respondre l'enquesta, i l'esforç de posar-se en contacte en mi per comentar-me i enviar-me el seu suport.

Gràcies.

1. Introducció i Justificació

El present Treball Final de Grau se centra en el col·lectiu LGTBIQ+, concretament, es planteja una proposta d'intervenció educativa amb adolescents d'entre 14 a 16 anys, per tal de treballar la tolerància a la diversitat sexual i desestigmatitzar la comunitat LGTBIQ+.

En el treball s'ha fet ús de les sigles LGTBIQ+ per referir-se a aquelles persones que s'identifiquen com a Lesbianes, Gais, Transsexuals i Transgènere, Bisexual, Intersexuals i la Teoria *Queer*. El signe "més" representa la possibilitat d'incorporar noves formes d'expressió sexual-afectiva, o d'identitat i expressió de gènere.

Cara a cara contra l'homofòbia aborda la problemàtica social, la qual està vigent d'una forma latent, i les formes que adopta són diverses. Així doncs, es pretén definir i conceptualitzar el bullying homofòbic, ja que la manca d'informació possibilita l'aparició d'estereotips i de l'LGTBI-Fòbia.

Resulta interessant, des del punt de vista educatiu, treballar per erradicar el rebuig creat cap al col·lectiu LGTBIQ+. És per això que, el programa i les respectives dinàmiques, tenen l'objectiu de generar debat i, construir de forma conscienciada i conjunta, un pensament crític i inclusiu, on tots els individus siguin tractats d'igual forma sense importar l'orientació sexual o expressió de gènere.

El guió de treball s'ha fet seguint el disseny d'una intervenció. Primerament, s'ubica el marc teòric i jurídic, en el qual es contrasten diferents referències i fonts científiques, per tal de sustentar les bases del que es treballarà en el projecte, i plasmar la realitat del col·lectiu LGTBIQ+, tanmateix, es contextualitza l'adolescència per tal de poder realitzar la intervenció. A continuació, el diagnòstic estudia les necessitats que hi ha al territori i justifica la intervenció en àmbit educatiu amb adolescents. La planificació del programa en qüestió compta amb la visió general de com serà la intervenció, descripció de les dinàmiques i sota els objectius que treballa. En conseqüència, es presenta l'organització i la gestió. Respecte de l'avaluació, el següent apartat situat en el treball, exposa els instruments que seran d'ús per valorar el grau d'assoliment dels objectius. Per acabar, s'hi troben les conclusions finals i les fons consultades. El treball finalitza amb els annexos.

2. Marc teòric

Per iniciar el projecte es requereix, primerament, d'un marc teòric que permeti justificar i desenvolupar el programa en qüestió. És per això que, el projecte està dotat de fonaments teòrics i el contrast de diferents fonts d'informació, per tal d'enfocar-lo i plantejar-lo de forma completa i justificada acord amb l'objectiu d'intervenció.

2.1. Adolescència

L'adolescència durant anys, i per diferents autors, ha sigut descrita com un període de transició. És una època de canvis físics i cognitius, desenvolupament de la identitat, acceptació dins del grup socials, i de noves construccions mentals.

Feldman (2007) descriu l'adolescència com una etapa de desenvolupament entre la infància i la maduresa, la qual, generalment, s'inicia passat els 10 anys d'edat fins poc abans dels 20. Considera que aquesta nova etapa del cicle vital comporta major independència dels adults i permet a l'individu afirmar-se com persona.

El gran canvi entre els infants i els adolescents és la capacitat de pensar de forma abstracte. La Teoria Cognitiva de Piaget sobre l'ús de les operacions formals va ser l'impuls de diversos estudis envers l'adolescència, tot i que sorgeixen noves preocupacions per altres autors. Feldman (2007) comparteix la idea de Piaget (1980) respecte que els individus no s'hi troben establerts dins d'aquest estadi cognitiu fins als 15 anys.

Una de les principals conseqüències de la nova capacitat de raonament abstracta, seguint la línia de Feldman (2007), és la tendència a discutir més i a dificultar, en certa manera, la relació amb els pares i altres adults, com són els mestres. És a dir, a qüestionar els referents i les figures d'autoritat, les regles i idees prèviament acceptades. Malgrat això, els adolescents, tal com va argumentar Piaget (1980), es fan més sofisticats per entendre problemes i captar conceptes abstractes, pensar de forma hipotètica i percebre possibilitats inherents a les situacions.

Tal com Berger (2007) va aportar sobre el desenvolupament hipotètic i abstracte, aquesta nova etapa és la que permet als adolescents crear relacions més íntimes i comparar-se amb els altres; fer expedicions introspectives, i autoexàmens per tal d'aclarir la seva pròpia identitat. És aleshores quan comencen a sorgir les qüestions amb relació a la identitat i l'autoconcepte, com qui sóc o a quina part pertanyo. Tanmateix, els adolescents prenen consciència i diferencien entre el que opina un mateix del què opinen els altres sobre si.

Feldman (2007) referenciant altres autors, defensa que els adolescents estan en un constant descobriment sobre el que els diferencia de la resta, hi ha qui denomina l'etapa d'identitat enfront confusions d'identitat. És un moment clau, on hi ha pressió social, ja que els adolescents dipositen la seva confiança en els cercles d'iguals i es desvinculen dels adults.

El procés d'experimentació envers diverses identitats i formes de conductes, els és d'utilitat per comprovar quins són els comportaments i rols més acceptats pel grup de referència. En contraposició, aquesta capacitat d'agrupar serveix, tanmateix, per discriminar. Berger (2007) ja van manifestar la preocupació que els genera als adolescents les opinions i judicis que puguin fer els altres, es tornen sensibles a les crítiques, siguin reals siguin anticipades.

Feldman (2007) considera que a mesura que els adolescents comencen a definir el seu grup d'amics fan una segregació sexual. De forma quasi universal, d'entrada els grups es fan per membres del mateix sexe, nens amb nens i nenes amb nenes, i no és fins més tard, entrada ja la pubertat quan apareixen els grups mixtes. La qual cosa, l'autor ho relaciona amb la pressió social que designa com un moment apropiat per iniciar relacions romàntiques. Els canvis hormonals durant la pubertat no només són canvis físics, sinó que també apareix la identitat dins del sexe, i els pensaments sexuals passen a ser una gran preocupació per la majoria dels adolescents.

No obstant això, l'autor fa esment a la diferència envers aquest procés quan es tracta d'adolescents homosexuals, comporta altres complexitats a escala social, ja que en aquest transcurs el patró que freqüenta és l'heterosexual, l'atracció d'un sexe orientat a l'altre, però no és l'únic. L'orientació sexual, relacionada amb l'objecte d'interès sexual, i la identitat de gènere, amb quin gènere s'identifica l'individu, pot comportar complexitats per l'adolescent a l'hora de definir-se, tot i que no estan necessàriament vinculades. Un home pot ser molt masculí i sentir-se atret per un altre home, i tanmateix, un individu pot no sentir-se en harmonia amb el sexe a què pertany el seu cos.

Feldman (2007) remarca la desconeixença dels factors que determinen l'orientació sexual, tot i que diversos autors han plantejat teories durant la història de la humanitat, no n'hi ha cap que expliqui per què hi ha adolescents que desenvolupen una orientació homosexual i altres heterosexuals. La realitat que s'ha pogut comprovar és que, aquells adolescents atrets pel seu mateix sexe, o ambdós, es troben amb una societat plena de prejudicis i d'ignorància que sovint rebutja i agredeix envers els homosexuals.

2.2. L'homosexualitat en la història

Valdés (1981) narra el recorregut del col·lectiu homosexual al llarg del temps, des dels orígens de la humanitat:

Els primers "atacs" contra l'homosexualitat van aparèixer a l'Antic Testament en mans dels jueus, qui només defensaven la sexualitat amb el fi de reproduir la raça humana. Totes les activitats sexuals anaven en contra de la voluntat de Déu i, per tant, tot allò que s'havia estat fent fins al moment es va suprimir per tal d'acatar les noves lleis jueves.

A mesura que avançaven les societats de l'època, les conquestes i les guerres; les lleis, com també la Sagrada Bíblia van anar adquirint forma i creant, el que s'entenia en aquell moment com, una correcta societat. Va ser aleshores, quan va caure la maledicció a la dona, deixant-la en un lloc inferior a l'home, i condemnant a mort els actes homosexuals. No obstant això, cap de les cites fa referència a l'homosexualitat femenina.

El Nou Testament va portar canvis, llibertant a la població cristiana de la sanció a mort, però sustentant la nova idea del pecat com a càstig contra homosexualitat. Tanmateix, es va visualitzar per primer cop a la dona en les mateixes condicions que l'home.

Els pobles bàrbars, el principal enemic de Roma, concebien a la dona dins la societat i l'homosexualitat era acceptada. I amb la caiguda de l'Imperi Romà, tant la prostitució masculina com l'homosexualitat van començar a manifestar-se, tot i la realitat de les lleis, que ho prohibia.

Respecte de l'Islam, i posterior a la conquesta del poble persa, apareix Mahoma, profeta àrab, qui va imposar un nou càstig a la societat a tots aquells actes pederastes, mentre que a diferència de la Bíblia, no hi havia cap càstig als actes homosexuals. Quant a la dona tenia el mateix reconeixement social i era inferior a l'home. Pel que fan els actes homosexuals, juntament amb la població índia, no existia cap tipus d'incomoditat en reconèixer públicament la pràctica d'aquests.

La caiguda de l'Imperi Romà va suposar una reestructuració de la societat, i va donar pas a una època nova, l'Edat Mitjana, on la religió va adquirir autoritat i va adoptar un rol decisiu. L'Església va consagrar per mantenir preservar la ideologia que havia sobreviscut a la conquesta dels bàrbars.

Durant l'Edat Mitjana, Generele (2004) exposa la concepció que es tenia de la sexualitat com a reproducció de la humanitat, com el poble jueu. L'aparició del feudalisme va provocar canvis socials, i el col·lectiu homosexual es va veure repercutit.

En l'època del Renaixement van tornar les pràctiques que s'havien vist en la cultura grega, l'admiració a la bellesa i les pràctiques homosexuals tornen a la civilització.

El regnat de Maria Antonieta, reina de França durant la Il·lustració, va tenir molta repercussió dins la societat, ja que en referència a ella van aparèixer les dones sofistes, reivindicant el feminisme i especulant la possibilitat que hagués tingut relacions homosexuals.

La Revolució Industrial va significar per al col·lectiu homosexual un moment de repressió i persecució. Freud aleshores va plantejar l'homosexualitat com quelcom necessari per a l'ésser humà i afavorir les relacions socials.

2.2.1. Naixement del col·lectiu LGTB

Als anys 60 l'homosexualitat encara no era legal i, tot i que el col·lectiu estava present, eren perseguits i castigats. A New York, les persones homosexuals freqüentaven un dels pocs bars de la ciutat on podien ser ells mateixos, Stonewall Inn. La policia novaiorquesa sovint interrompien l'activitat nocturna del recinte, agredint als clients. (Caro, 2019).

La matinada del 28 de juny de 1969, segons Amnistia Internacional (2019), nou agents de la policia novaiorquesa van entrar al local de forma agressiva i violenta, detenint a totes aquelles persones que van considerar homosexuals. Per primera vegada, el col·lectiu va fer front a l'autoritat, concretament, Marsha P. Johnson, Sylvia Rivera y Stormé DeLarverie van ser les tres dones que van influir.

Marsha i Sylvia eren transgènere, havien sigut agredides i humiliades en ocasions anteriors, però aquella nit van decidir oposar-se i no van seguir les ordres dels policies; la tensió va incrementar, provocant una situació d'enfrontament per part del col·lectiu. Els agents van resguardar-se a l'interior del local, mentre que al carrer el suport era major. Els disturbis van durar quatre dies, en els quals l'autoritat va utilitzar gas lacrimogen per dissoldre a la població que hi havia.

Aquella nit, pel col·lectiu va significar un avenç i un inici d'una lluita per la no discriminació. La mateixa nit del següent any, un gran número de la població va tornar a Stonewall Inn per recordar el primer aniversari dels esdeveniments, declarant com el Dia de l'Alliberació i originant, en aquell moment, la primera celebració de l'Orgull LGTBI. El 28 de juny és el Dia Internacional de l'Orgull LGTBI, i es commemora el que va succeir la nit del 1969 a New York. (Amnistia Internacional, 2019)

L'OMS al 1948, va incloure l'homosexualitat a la CIE-6 (Classificació Internacional de Malalties), no va ser extreta fins al 1990, segons AraInfo, Diario Libre d'Aragón, (2019). No obstant això, el col·lectiu encara està perseguit en l'actualitat. Al 2017, The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, (ILGA), va publicar l'actualització a escala mundial dels països que continuen criminalitzant les pràctiques homosexuals.

Segons ILGA (2017), en 30 països continua vigent la pena de presó per les pràctiques sexuals entre adults homosexuals, les quals poden arribar a ser de vuit anys. En més de 25 països, està la possibilitat que, aquestes mateixes pràctiques, siguin penalitzades amb condemnes de deu anys com a mínim, i amb un màxim de perpètua. Malgrat això, en 6 països, les pràctiques entre persones del mateix sexe són castigades amb la mort.

2.2.2. L'acrònim

L'acrònim LGTBIQ+ és un dels molts altres que poden ser utilitzats per la comunitat. Tal com explica National LGBT Health Education Center (2018) en un glossari per definir els conceptes utilitzats pel col·lectiu LGTB.

LGTB són les sigles que engloben lesbianes, gais, bisexuals i trans. En primer lloc, les lesbianes són aquelles persones d'identitat de gènere femení que senten atracció per altres dones. Els gais en el gènere contrari, és a dir, homes que senten atracció per altres homes. Les persones bisexuals són aquelles que senten atracció sexual romàntica i/o atracció sexual cap a dones i/o homes.

Per últim, la T de transsexualitat i transgeneritat. Una persona transsexual és aquella persona que no se sent afí al sexe biològic i mitjançant una intervenció quirúrgica adquireix els trets de l'altre sexe i adopta l'altre gènere, a diferència de la transgeneritat, que només adopta el rol oposat dins la societat, sense fer un canvi de sexe físic ni fer un procés hormonal.

El signe "més" representa la possibilitat d'incloure nous conceptes que serveixin per identificar noves orientacions sexuals o identitats de gènere. Tanmateix, expressa la impossibilitat d'esmentar tots els termes s'utilitzen.

La I fa esment a les persones Intersexuals, és a dir, un part del col·lectiu presenta unes anomalies en el desenvolupament dels òrgans genitals, els quals no s'han desenvolupat seguint l'esperat. També s'anomena trastorn del desenvolupament sexual. Membres pertanyents al col·lectiu tanmateix, utilitzen el terme per referir-se a les identitats.

Respecte la Q, de *Queer*, és a dir, estrany en anglès, Fonseca i Quintero (2009), fan èmfasi en definir-la com una teoria, la qual pretén protestar envers la sexualitat i desestabilitzar les identitats estigmatitzades dins la societat. National LGBT Health Education Center (2018), redacta envers un terme utilitzar per definir a aquells qui no identifiquen ni en els rols de gènere o la seva orientació en les normes socials. No obstant això, aquest no és utilitzat per tota la comunitat perquè històricament, es tractava d'un terme despectiu.

Altres significats dotats d'importància pel col·lectiu LGTBIQ+, segons National LGBT Health Education Center (2018) són:

Aliat	És aquella persona que recolza i defensa els drets del col·lectiu.
Arromàntic	Algú que no experimenta atracció romàntica, o molt poca, ni interès en formar relacions romàntiques.
Asexual	Fa referència a aquells membres que no senten atracció sexual cap a altres persones, o poc desig.
Bigènere	Aquella persona que sent que la seva identitat de gènere combina els dos gèneres.
Cisgènere	És aquella persona que sent que la seva identitat sexual encaixa amb el sexe biològic. El contrari a una persona transgènere.
Disfòria de gènere	És el sentiment de malestar que experimenten aquelles persones quan el sexe biològic no encaixa amb la seva identitat sexual.
Drag	És la caracterització d'un o diferents gèneres davant d'un públic. <i>Drag kings</i> , fent referència a les dones que representen personalitats masculines, i <i>drag queens</i> al contrari, homes representant personalitats femenines.
Pangènere	Aquella persona que s'identifica amb diferents gèneres.
Pansexual	És la orientació sexual d'una persona que sent atracció sexual i emocional per les persones, independentment del gènere.

Taula 1: Conceptes relacionats al col·lectiu LGTBIQ+.

Font: National LGBT Health Education Center (2018).

2.3. Discriminació al col·lectiu LGTBIQ+

2.3.1. Homofòbia

Observant en el paper que ha tingut l'homosexualitat podem observar que, exceptuant l'acceptació social que va tenir durant les civilitzacions més antigues, ha sigut perseguida en gran part de la història.

L'homosexualitat durant els anys seixanta era considerada una malaltia, Vidal (2002) declara que va ser aleshores quan George Weinberg, un psicòleg i psicoanalític estatunidenc, va introduir el concepte d'homofòbia per englobar aquelles actituds discriminatòries dirigides a la gent homosexual. Alises, citant l'escrit de Weinberg (1972), amb la publicació del seu llibre *la societat i l'homosexual saludable*, afirma: “*Jo mai consideraria a un pacient saludable a no ser que hagués superat el prejudici en contra de l'homosexualitat. Tot i si és heterosexual, la seva repugnància contra l'homosexualitat és, certament, perjudicial per ell mateix.*” (Alises, 2018, p. 9)

Actualment, el Diccionario de la Real Acadèmia Española (RAE, 2019), defineix breument l'homofòbia com l'aversion a l'homosexualitat o a les persones homosexuals.

Generelo i Pichardo (2005), van presentar l'homofòbia en el seu estudi pluridisciplinari, com una manifestació arbitrària que assenyala a l'altre com inferior, contrari o anormal, fent referència a la similitud amb altres tipus d'expressions similars, com per exemple el racisme. Però, remarca la diferència entre aquestes dos, afirmant que en situacions d'homofòbia no tothom compta amb el suport familiar, com en el racisme.

COGAM (2013) és la Federació Estat de Madrid enfocada al col·lectiu LGTBIQ+ des del 1986 i, acollint la mateixa definició que la RAE (2019), afegixen que l'homofòbia està composta per prejudicis, la qual és comparable amb el racisme, la xenofòbia i el sexisme.

Platero i Gómez (2007) opinen que l'homofòbia és un tipus de maltractament i de violència que no permet aprendre a conviure, és una coacció al desenvolupament de l'ésser, la qual segueix vigent en les aules. Així mateix, consideren que, està relativament acceptada a nivell social, ja que les conductes homòfobes no són únicament les agressions físiques, sinó la invisibilització del col·lectiu, l'heteronormativitat, el fet de pressuposar la sexualitat en base la reproducció, són mostres de discriminació que poden donar lloc a situació d'assetjament i no reben l'atenció requerida.

De la mateixa manera que Generelo i Pichardo (2005), Carrer i Cifuentes (2019), presenta una tipologia d'homofòbia en funció de l'expressió que tenen les actituds de rebuig: l'homofòbia cognitiva, afectiva, conductual i institucional.

- Homofòbia afectiva

L'homofòbia afectiva o emocional és aquella que té a veure amb els sentiments de rebuig que li generen a un individu quan saben o pensen que han de relacionar-se amb homosexuals, tant si és físicament com en observar mostres d'afecte en espais públics. Generelo i Pichardo (2005), insisteixen en com aquest tipus d'actituds perjudiquen directament a la visibilització del col·lectiu. Carrer i Cifuentes (2019), respecte de l'aspecte emocional, fan esment dels prejudicis, els quals apareixen quan algú avalua el col·lectiu de forma negativa, experimentant el malestar al compartir espais amb el col·lectiu LGTBIQ+.

- Homofòbia conductual

A diferència de l'anterior, el conductual és en relació amb la conducta que adopta un individu en relacionar-se amb persones homosexuals, és a dir, aquest tipus té manifestacions infinites, des d'excloure a una persona pel fet de ser homosexual o fer bromes com agredir físicament envers el mateix motiu.

- Homofòbia cognitiva

La cognitiva és l'esquema mental que té algú envers l'homosexualitat, les idees i la concepció al respecte, ja que des d'anys enrere la percepció ha sigut negativa i antinatural, plena d'estereotips. El rebuig que manifesten algunes persones al saber que els seus fills o filles són homosexuals, seria un exemple d'aquesta tipologia d'homofòbia. De la basant cognitiva, Carrer i Cifuentes (2019) destaquen la relació directa amb els estereotips, ja que parteixen de les creences que té un individu en relació amb el col·lectiu.

- Homofòbia institucional

L'homofòbia institucional es pot apreciar en diverses formes, ja que es basa en aquelles normes o lleis establertes que actuen en contra de l'homosexualitat o no contemplen la igualtat. Tant poden aparèixer en el marc legal com en discriminacions a través de mitjans de comunicació.

Generelo i Pichardo (2005) fan referència a dues subcategories de l'homofòbia:

- Externalitzada, la qual està directament relacionada amb les conductes verbals i físiques, com l'homofòbia conductual, i també amb aquelles emocionals que poden desencadenar a conductes abusives (homofòbia afectiva).
- Interioritzada, té a veure amb l'homofòbia cognitiva, ja que és una visió o concepció negativa que té un individu envers l'homosexualitat. És l'associació d'imatges i missatges adquirits, la qual cosa, pot afectar a persones homosexuals per tenir una contradicció de missatges exteriors i sentiments viscuts en primera persona.

El concepte d'homofòbia és el genèric per fer referència a les reaccions negatives adreçades al col·lectiu LGTBIQ+, la qual cosa no significa que les actituds de rebuig no tinguin enfocaments específics, els quals reben altres noms, com són: (National LGBT Health Education Center; 2018; Carrer i Cifuentes; 2019).

Bifòbia	La discriminació dirigida a aquelles persones amb una orientació bisexuals.
Lesbofòbia	La actitud negativa dirigida a dones pel fet de ser dones, i homosexual.
Transfòbia	Fa referència als sentiments de rebuig i aversió cap a les persones que fan canvis en el seu sexe biològic o no expressen el rol fisiològic, o transsexuals i transgeneristes. Aquest tipus de manifestació està present en el mateix col·lectiu ja que tal i com diuen Generelo i Pichardo (2005) és un dels temes tabús ja que implica una transgressió dels rols i del que està socialment establert.
LGTBIFòbia	La discriminació i el rebuig a totes aquelles persones que formen part del col·lectiu LGTBIQ+.

Taula 2: Terminologia específica de les diferents expressions de rebuig dirigides al col·lectiu.

Font: National LGBT Health Education Center (2018), Carrer i Cifuentes (2019).

Herek (2004) va mostrar el seu grau de desacord en l'ús del concepte homofòbia, justificant que la paraula fòbia fa referència al despertar d'emocions com l'ansietat, mentre que el component emocional de l'homofòbia és més proper a la ràbia. L'any 2007, l'autor, va proposar el canvi a prejudici social.

Carrer i Cifuentes (2019) remarquen el debat que sorgeix del concepte homofòbia, ja que des del col·lectiu es va proposar fer ús del concepte transfòbia per destacar la discriminació que pateixen alguns dels membres per motius d'identitat de gènere. Tanmateix, realçar l'exclusió de les dones lesbianes amb el terme lesbofòbia. En l'actualitat, està present i en auge, la utilització del terme LGTBI-Fòbia per tal d'incloure als subcol·lectius que hi conviuen i que, de la mateixa manera, pateixen situacions relacionades amb la discriminació.

Envers la discriminació, el mateix reglament fa distinció en la tipologia que adopta en funció de la manera com s'expressa o amb la finalitat. La llei autonòmica de Catalunya, 11/2014, del 10 d'octubre, la qual vetlla per la protecció dels drets del col·lectiu aporta les següents definicions conceptuals per tal d'establir els efectes en l'aplicació legal:

- a. *Discriminació directa: situació en què es troba una persona que és, ha estat o pot ésser tractada, per raó de l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere, d'una manera menys favorable que una altra en una situació anàloga.*
- b. *Discriminació indirecta: situació en què una disposició, un criteri, una interpretació o una pràctica pretèsament neutres poden ocasionar en lesbianes, gais, bisexuals, transgènere o intersexuals un desavantatge particular respecte de persones que no ho són.*
- c. *Discriminació per associació: situació en què una persona és objecte de discriminació per orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere com a conseqüència de la seva relació amb una persona o un grup LGBTI.*
- d. *Discriminació per error: situació en què una persona o un grup de persones són objecte de discriminació per orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere com a conseqüència d'una apreciació errònia.*
- e. *Discriminació múltiple: situació en què una persona lesbiana, gai, bisexual, transgènere o intersexual, pel fet de pertànyer a altres grups que també són objecte de discriminació, pateix formes agreujades i específiques de discriminació.*
- f. *Ordre de discriminar: qualsevol instrucció que impliqui la discriminació, directa o indirecta, per raó de l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere.*
- g. *Assetjament per raó de l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere: qualsevol comportament basat en l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere d'una persona que tingui la finalitat o provoqui*

l'efecte d'atemptar contra la seva dignitat o la seva integritat física o psíquica o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

- h. Represàlia discriminatòria: tracte advers o efecte negatiu que es produeix contra una persona com a conseqüència de la presentació d'una queixa, una reclamació, una denúncia, una demanda o un recurs, de qualsevol tipus, destinat a evitar, disminuir o denunciar la discriminació o l'assetjament a què és sotmesa o ha estat sotmesa.*
- i. Victimització secundària: maltractament addicional exercit contra lesbianes, gais, bisexuals, transgènere o intersexuals que es troben en algun dels supòsits de discriminació, assetjament o represàlia com a conseqüència directa o indirecta dels dèficits de les intervencions dutes a terme pels organismes responsables, i també per les actuacions d'altres agents implicats.*

2.3.2. Bullying homofòbic

El concepte *bullying* és un anglicisme utilitzat per definir l'agressió que es basa en exercir poder sobre una persona, i les formes de maltractament que se'n deriven, ja sigui en forma de violència física, verbal, psicològica o qualsevol manifestació o actitud d'ofensa exterioritzada diàriament en un context.

Arroyave (2012) pren de referència a Dr. Dan Olweus, ja que va ser pioner en denunciar aquest tipus de conducta i, en crear el primer programa antiassetjament escolar a Noruega en la dècada del setanta. L'autor defineix el bullying com assetjament, mostrant la seva preocupació envers aquesta conducta tan present en l'actualitat, ja que comporta conseqüències significatives en la relació víctima-agressor, arribant a desencadenar en el suïcidi d'individus. L'àrea on comunament es manifesta aquesta tipologia de relació, és en l'àmbit escolar: assetjament escolar.

En els anys vuitanta l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va començar a involucrar-se en la recerca envers la problemàtica, tot i que la preocupació pel bullying ha anat incrementant amb el pas del temps. Històricament, es restava importància a la repercussió que tenia en la víctima, a diferència de la panoràmica actual, sent considerat com un problema de la salut pública a nivell mundial. (Castillo-Pulido, 2010)

En relació amb la problemàtica i la repercussió negativa que causa, la UNESCO publica en l'informe del 2019:

La violència i l'assetjament en les escoles poder tenir conseqüències devastadores per les víctimes: els infants i joves implicats tenen dificultats per concentrar-se en les classes, eviten les activitats escolars, no assistir a les

classes o abandonen l'escola per complet. [...] Un clima d'ansietat, por i inseguretat és incompatible amb l'aprenentatge. (p. 4)

Carrer i Cifuentes (2019), també prenen de referència a Dan Olweus, qui va definir el 1998, l'assetjament escolar com una suma de conductes i actituds, tant físiques com mentals, de una violació forma hostil, que adopta un alumne en contra un altra. Tanmateix, els autors, remarquen la part perjudicial i negativa que tenen aquestes conductes, en com repercuteixen a l'alumne.

La UNESCO (2019) fa esment al bullying afirmant que "la violència en les escoles, en totes les seves formes, és un violació del dret dels infants i adolescents en l'educació, la salut i el benestar." (p.4). I estableix com els més les formes d'expressió més coneguts de forma internacional els següents:

Bullying verbal	Es reproduceix de forma verbal, és a dir, a través de les paraules, ja sigui de forma directe (insultar, amenaçar, riure's d'alguna discapacitat o condició sexual) o indirecte (difondre rumors).
Bullying social	Tindria relació amb l'aïllament. Per exemple, excloure a la persona del grup, no deixar que participi en un joc, no incloure-la en una conversa, etc.
Bullying físic	Tanmateix es classifica en dos subtipus. El directe és el més visible, ja que és un tipus de violència que atempta contra la integritat física de l'individu. No obstant, l'indirecte és aquella violència que es manifesta de forma subtil mitjançant coses materials de la víctima, amargar les seves coses o trencar-li seria un exemple.
Bullying sexual	En la majoria de les situacions, es segueix el patró d'un noi agressor i una noia víctima. Són totes aquelles conductes sexual no desitjades, tocaments, bromes sexuals, intimidació, etc.
Cyberbullying	És el més recent. Aquest tipus d'assetjament ve a través de xarxes socials, compartir imatges privades, missatges abusius, etc. Carrer i Cifuentes (2019) defineixen aquesta tipologia com qualsevol missatge hostil o agressiu de forma repetida que, a través de mitjans tecnològics, es fa per tal d'incomodar. Destaquen tres requisits d'aquest tipus de comportament, és a dir, ha de ser intencionat, repetitiu en el temps i ha de causar malestar a la víctima.

Taula 3. Tipologia de l'assetjament escolar i forma d'expressió.

Font: UNESCO (2019)

Carrer i Cifuentes (2019) justifiquen la relació que hi ha entre la pluralitat que hi ha dins la societat, englobant, tanmateix, la diversitat sexual i de gènere amb l'assetjament. Manifesten la necessitat de treballar la diversitat en les aules, remarquant la importància de què els centres educatius tinguin present la realitat que hi ha, ja que pot presentar-se com una problemàtica.

Generelo i Pichardo (2005), en la mateixa línia, situa als alumnes en el centre de la discriminació quan aquests formen part dels grups minoritaris de la societat, ja que són percebudes com a característiques negatives i repulsives, com tenir una orientació sexual diferent de la majoritària, un altre exemple seria el sobrepès. Per aquest motiu, Carrer i Cifuentes (2019) reclamen la necessitat de treballar la diversitat en les aules, ja que és l'espai on es propaga la violència dirigida a les persones que no formen part de l'heteronormativitat. Generelo i Pichardo (2005) van denunciar les mancances que hi havia dins del sistema educatiu envers l'homofòbia.

Segons Carrer i Cifuentes (2019), són diferents els autors que coincideixen en afirmar la presència de certes actituds davant de l'assetjament escolar per motius d'orientació sexual, identitat i/o expressió de gènere. Tanmateix, es contempla la possibilitat que la víctima abandoni el centre educatiu, visqui en una desmotivació acadèmica constant, i, fins i tot, d'autolesions. A diferència del que succeeix en altres tipus d'assetjament escolar, les víctimes que formen part del col·lectiu LGTBIQ+, la discriminació pot anar més enllà de l'àmbit educatiu. És probable que la discriminació estigui igualment present en altres espais, com el familiar, es pot veure en espais públics o entre el grup d'amistats. Els autors conclouen que:

L'assetjament escolar per orientació sexual, identitat i/o expressió de gènere [...] ha rebut en l'última dècada un creixent interès per agents socials, polítics i institucionals, com poden ser l'acadèmia, l'activisme de les associacions de lesbianes, gais, bisexuals, trans i intersexuals (LGTBI), els mitjans de comunicació, les institucions públiques i/o les comunitats educatives. (p. 5)

Garrido i Morales (2014) presenten tres perspectives per comprendre l'assetjament escolar per raons d'orientació sexual, identitat i/o expressió de gènere.

1. La **biològica** defensa les actituds negatives de l'individu com a mecanisme de reacció davant d'un sentiment d'amenaça.
2. La **psicològica** es basa en la relació de poder entre dues persones, on una d'elles està per sobre de l'altra.

3. El **model ecològic** adverteix del caràcter relacional. Pretén comprendre la violència que s'exerceix en l'àmbit escolar des d'una perspectiva evolutiva, ja que hi ha agents que influeixen a construir una realitat, com poden ser els mitjans de comunicació, les famílies o els mateixos docents del centre educatiu.

Carrer i Cifuentes (2019) estableixen cinc circumstàncies que es visualitzen en les situacions d'assetjament escolar. En primer lloc, parlen de la invisibilització, ja que gran part de les víctimes viuen amb la incertesa de si compten amb el suport familiar per compartir-ho. La mateixa situació està present en les escoles, ja que gran part del personal docent no contempla la possibilitat que dins de l'alumnat hi hagi diversitat sexual o famílies LGTBIQ+.

El contagi a l'estigma, com a segon element present en l'assetjament escolar, té a veure amb l'exclusió no només contra aquells que pertanyen al col·lectiu, sinó també a qui mostra suport públicament. El tercer, és la integració del llenguatge LGTBI-fòbic dins la societat, coneguda com a horitzó a l'injúria.

Per aquesta raó, és de vital importància l'actuació dels agents implicats, ja que com a quart element, els autors parlen de la normalització de l'homofòbia dins la societat, de la mateixa forma que del llenguatge. Per últim, reclamen la manca de xarxes de suport per poder combatre aquesta normalització que fomenta la invisibilització.

Durant el procés del bullying es destaquen tres actors principals: la víctima, l'agressor i els espectadors. Arango (2014) raona sobre la relació indispensable que es crea entre aquests perquè perduri el problema.

Carrer i Cifuentes (2019), no només tenen en consideració el paper de la víctima, l'agressor, i els espectadors, sinó que aporten quatre més en el procés: seguidors, partidaris, possibles defensors i defensores. L'agressor és la persona que inicia de forma activa l'assetjament, mentre que els seguidors, prenen distància en el moment d'iniciar però s'uneixen a l'agressor en l'assetjament. Els que anomenen partidaris, serien aquelles persones que es limiten a donar suport. A diferència dels espectadors que no es posicionen i prefereixen no intervenir.

Respecte dels defensors, Carrer i Cifuentes (2019) distingeixen entre els possibles defensors, que són aquells qui pensen que haurien d'actuar per tal d'ajudar a la víctima però sense portar-ho en pràctica, i els defensors, que es posicionen en contra de l'assetjament i ajuden, de la manera que poden, a la víctima.

Segons Pichardo, De Stéfano, Faure, Sáenz, i Williams (2015) el que es coneix com a bullying homofòbic ha estat sempre present en l'àmbit educatiu, no obstant això, fa relativament poc temps que es té en compte i es prenen precaucions per abordar-lo. L'any 2004, COGAM, la Comissió d'Educació del Col·lectiu de Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals de Madrid, va iniciar la primera investigació sobre la diversitat sexual dins les escoles. El 2018, la Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Trans i Bisexuales (FELGTB) varen proposar altres recerques per incidir en les expressions homòfobes que abunden en les aules educatives.

L'Institut de la Joventut, l'any 2010, va ser la primera institució pública en iniciar una investigació sobre el respecte a la diversitat sexual entre adolescents i joves, entrevistant a 1.411 joves d'entre 15 i 29 anys. Els resultats no discrepaven dels que s'havien obtingut en recerques anteriors, els quals situaven l'homofòbia en un sector minoritari de la població. No obstant això, aquest percentatge, dins les aules, actuava sense preocupació davant de la passivitat de l'equip docent i l'expectació d'alumnes. (Pichardo, et al. 2015)

2.3.3. Estereotips

La Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Trans i Bisexuales, FELGTB (2018) considera que la discriminació i violència al col·lectiu LGTBIQ+ estan motivades per prejudicis, els quals conviuen d'una forma normalitzada dins la societat.

Winstein, Ryan W, DeHaan, Przybylski, Legate i Ryan R (2012), van realitzar un estudi envers les discrepàncies entre identitats sexuals implícites i explícites, on varen poder concloure afirmant que els principals motius de l'homofòbia són els estereotips.

El Diccionario de la Real Academia Española (RAE, 2019) recull el concepte de «prejudici» sota la primera definició com, “una acció i efecte de *prejutar*”. En la segona definició, es descriu com, “una opinió prèvia i tenaç, que generalment és desfavorable, envers quelcom que es coneix malament”. D'altra banda, la RAE (2019), sobre *prejutar** va definir com “jutjar quelcom o una persona abans del temps oportú, sense tenir coneixement envers allò, sent en positiu o negatiu”.

Lacrampette (2014) respecte als estereotips considera que, “un estereotip, en general, és una visió generalitzada o una preconcepció sobre els atributs o característiques dels membres d'un grup en particular o sobre els rols que aquests membres han de complir” (p. 197)

FELGTB (2018) defineix la LGTBI-Fòbia com la construcció social a partir de prejudici, que perdura i es reforça per la intolerància a la diversitat sexual i de gènere d'aquelles persones que no formen part de la comunitat.

Comisión Interamericana de Derechos Humanos (2015), en relació amb la discriminació cap al col·lectiu LGTBIQ+, sustenta la funció social de l'estigma, ja que, de forma general, es pot comprendre com un atribut o quelcom objecte identifica com "anormal" o "inferior". Les víctimes d'aquest són aquelles persones que no segueixen la norma social, per tant, moltes situacions venen originades per raons d'orientació sexual i/o d'identitat de gènere.

Tanmateix Goffman (2006) afirma que l'estigma és fruit d'una relació especial entre diferents característiques negatives que donen lloc a la reputació. COGAM (2013), tanmateix, considera que els prejudicis es basen en generalitzacions rígides i errònies (estereotips), i aleshores, sorgeix una realitat distorsionada, la qual no presenta fets objectius.

Els prejudicis són una construcció social que diferents autors han anat definint amb el pas del temps. Heintz (1968) va definir-los com aquells judicis que es feien sense comprovar la seva validesa per fets. Així mateix, va classificar els prejudicis en socials i en personals. Respecte als socials, l'autor opina que, sense aquests difícilment podria existir l'individu com a tal, ja que contínuament ens creem una idea de com és l'actitud d'una altra persona per poder actuar.

Allport (1954), tanmateix, els va definir com una actitud suspicax o hostil cap a una persona que pertany a un grup, pel simple fet de pertànyer, i aquestes tendeixen a relacionar amb les qualitats negatives que s'associen amb un grup en concret i per contraposició, descriuen a la totalitat del grup.

Olmo (2009) fa referència a la utilitat dels prejudicis i els estereotips exposant que ens facilita la classificació, que tendim a realitzar de forma inconscient, del comportament que tenen les persones. Així doncs, s'assignen a una classe o una categoria i, afecta a tots els altres individus que en formen part. Malgrat això, no considera que els prejudicis tinguin un impacte negatiu, ja que teoritza envers que la utilitat d'aquests afavoreix en els mecanismes socials, facilitant a la societat a comprendre certs processos de comunicació social. Tanmateix, fa esment a la importància de la figura que traspasa la informació, posant en dubte la veracitat.

Barrientos i Cárdenas (2013), remarquen l'efecte que tenen els prejudicis en la vida de persones homosexuals. Declaren que no només la repercussió es veu en el moment d'accedir a recursos, sinó que afecta de forma directa en el benestar de l'individu. Donen suport a la teoria de Meyer, envers que els individus que formen part de col·lectius minoritaris conviuen entre estímuls i condicionants socials que no afavoreixen el benestar personal. Posant d'exemple a les dones homosexuals, que no només estan exposades per l'orientació sexual, sinó que han de fer front al sexisme, la qual cosa podria incidir a la vulnerabilitat física i mental.

3. Marc jurídic

L'homofòbia i els discursos d'odis que s'aprecien envers el col·lectiu LGTBIQ+ es troben dins del marc jurídic, és a dir, les persones estan protegides davant d'aquests delictes, els quals poden ser jutjats en funció del territori on es donin, ja que són diverses lleis que les emparen.

3.1. Marc legal Europeu

Atès que Espanya és un Estat membre de la Unió Europea sembla necessari fer uns apunts sobre el Dret de la Unió Europea. En primer lloc, és de rellevància ressaltar la normativa europea que empara a les persones víctimes d'aquests delictes homofòbics.

El tractat de Lisboa també fa que la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (CDFUE) sigui legalment vinculant. Va ser proclamada el desembre de 2000 i adaptada al Tractat de Lisboa, publicada a DOCE, el 30 de març de 2010, així doncs, es prohibeixen les discriminacions de qualsevol mena.

Una de les disposicions més recents, del 18 de desembre de 2019, és la Resolució del Parlament Europeu sobre la discriminació pública i el discurs d'odi contra les persones LGTBI, inclòs el concepte de «zones sense LGBTI» (2019/2933(RSP)). Aquesta mateixa afirma que són diferents les expressions que adopta l'homofòbia, i la no discriminació és un dret bàsic que ha de ser respectat, així doncs, necessita cooperació amb els estats per tal de millorar la defensa al col·lectiu LGTBIQ+.

3.2. Marc legal Estat Espanyol

El delictes d'odi vulnera els drets fonamentals de la Constitució Espanyola, el primer article ja proclama la igualtat com un dels valors superiors de l'ordre jurídic, i l'article 14 estableix el dret a la igualtat i a la no discriminació.

Real Decreto 455/2020, del 10 de març, correspon al Ministeri d'Igualtat, amb la proposta de fer reals i efectives les polítiques que vetllen per la igualtat de tracte, i per l'eliminació de tota forma de discriminació de les persones lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals, transgènere i intersexuals (LGTBI), amb l'objectiu de garantir el respecte en la llibertat sexual-afectiva en qualsevol de les següents funcions:

- a. *La coordinació de les polítiques de l'Administració General de l'Estat en matèria d'igualtat de tracte i d'oportunitats de les persones LGTBI i el desenvolupament de polítiques de cooperació amb les administracions de les comunitats autònomes i entitats locals en matèries de les seves competències, així com*

amb altres agents públics i privats, sense perjudici de les competències atribuïdes a òrgans d'altres departaments.

- b. La preparació i proposta de mesures normatives destinades a garantir la igualtat de tracte i no discriminació de les persones LGTBI.*
- c. L'elaboració d'informes i estudis, en matèries que afecten al dret a la igualtat de tracte i no discriminació de les persones per la seva orientació sexual i identitat de gènere, en qualsevol àmbit de la vida.*
- d. L'impuls de mesures destinades a procurar la inserció sociolaboral de les persones LGTBI, amb especial atenció a la situació de les persones trans.*
- e. En col·laboració amb els departaments ministerials i Administracions Públiques competents, la proposta d'actuacions destinades a la promoció de la igualtat de tracte i no discriminació de les persones LGTBI en l'àmbit educatiu.*
- f. L'elaboració i difusió de campanyes de sensibilització sobre la diversitat afectiva-sexual, familiar i de gènere, així com de promoció dels drets de les persones LGTBI.*
- g. La proposta de mesures destinades a la prevenció i l'erradicació dels delictes d'odi motivats per l'orientació sexual o la identitat de gènere, així com la millora d'assistència i atenció a les seves víctimes, sense perjudici de les competències atribuïdes en aquest àmbit a altres departaments ministerials.*
- h. El foment de les activitats de les organitzacions que treballen en favor dels drets de les persones LGTBI, facilitant la seva participació en els processos que prenen decisions en les matèries que els afecten.*
- i. Participar i mantenir les relacions que siguin procedents en l'àmbit internacional, sense perjudici de les competències encomanades a la Secretaria General Tècnica.*

3.3. Marc legal Catalunya

La Comunitat Autònoma de Catalunya, en relació amb la discriminació homòfoba i a les persones LGTBIQ+, té vigent la llei 11/2014, del 10 d'octubre, la qual garanteix els drets del col·lectiu i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i transfòbia; i contribuir a la superació dels estereotips. Així doncs, defensa les mesures per fer efectiu el dret a la igualtat de tracte i la no-discriminació per raó d'orientació sexual, d'identitat o d'expressió de gènere sobre les diferents àrees:

- a. Totes les àrees de la vida social.*
- b. Totes les etapes de la vida.*

- c. *Totes les contingències en el decurs de la vida, com ara qualsevol canvi en l'estat civil, la formació d'una família, la malaltia, la incapacitació, la privació de llibertat o la mort.*

La mateixa llei 11/2014, del 10 d'octubre, contempla tanmateix l'àmbit professional a partir de l'article 10, en referència a la formació i sensibilització en aquelles polítiques públiques per a promoure la igualtat efectiva de les persones LGTBI:

1. *Les administracions públiques de Catalunya han de garantir la formació i la sensibilització adequada dels professionals que fan tasques de prevenció, detecció, atenció, assistència i recuperació en els àmbits de la salut, l'educació, el món laboral, els serveis socials, la justícia i els cossos de seguretat, l'esport i el lleure, i la comunicació.*
2. *S'ha d'impulsar la formació del personal, tant funcionari com laboral, no transferit d'altres administracions públiques, per mitjà de convenis de col·laboració o altres instruments.*

Article 11. *Deure d'intervenció*

1. *Els professionals a què fa referència l'article 10, si tenen coneixement d'una situació de risc o tenen una sospita fonamentada de discriminació o violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, tenen el deure de comunicar-ho als cossos i forces de seguretat i a l'òrgan competent.*
2. *Als efectes del que estableix l'apartat 1, s'ha d'elaborar un protocol específic d'actuació.*

D'igual manera, la llei 11/2014 regula la reproducció de delictes i discurs d'odi contra el col·lectiu LGTBI dins l'àmbit educatiu. L'article 12, així doncs, recull la voluntat de coeducació:

1. *Als efectes d'aquesta llei, s'entén per coeducació l'acció educativa que potencia la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de qualsevol mena de discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.*
2. *D'acord amb aquest principi de coeducació, s'ha de vetllar perquè la diversitat sexual i afectiva, la identitat de gènere i els diferents models de família siguin respectats en els diferents àmbits educatius.*
3. *El principi de coeducació s'ha d'incorporar als plans d'acció tutorial i als plans i reglaments de convivència dels centres educatius.*

4. *Els continguts dels materials escolars, educatius i formatius, en qualsevol format, i el llenguatge que s'hi emprï han de tenir en compte la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere i l'expressió de gènere i evitar qualsevol mena de discriminació per aquest motiu.*
5. *El respecte a la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere i als principis d'aquesta llei ha d'ésser efectiu en tot el sistema educatiu, en els centres i entitats de formació, en l'educació d'adults, en la formació de mares i pares, en les activitats esportives escolars i en les activitats de lleure infantil i juvenil.*
6. *S'ha de vetllar per la conscienciació i la prevenció de la violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere i oferir mecanismes als centres perquè detectin situacions de discriminació o exclusió de qualsevol persona per les dites raons. En aquest sentit, s'ha de promoure el desplegament efectiu de plans de convivència amb un èmfasi especial en les mesures de prevenció i d'actuació contra l'assetjament de què poden ésser objecte les persones LGBTI en el medi escolar.*
7. *L'Administració de la Generalitat, per mitjà del departament competent en matèria d'educació, ha de garantir el desplegament del que estableix aquest article i ha de vetllar perquè les escoles, els instituts i els altres centres educatius constitueixin un entorn amable per a la diversitat sexual i afectiva en què els alumnes i els professors puguin viure d'una manera natural llur orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, i es contribueixi així a la creació de models positius per a la comunitat educativa.*

Així mateix engloba les persones transgènere i intersexuals, les quals són víctimes de l'homofòbia. És per això que des de les administracions públiques, concretament en l'àmbit educatiu, s'ha de vetllar per establir el reglament en les condicions de tracte igualitari acord amb el nom del gènere amb el qual s'identifiquen, sense importar l'edat.

La Llei 17/2015, del 21 de juliol, tanmateix té la finalitat d'establir i regular els mecanismes i els recursos per fer possible el tracte igualitari; i garantir que les polítiques públiques contribueixin tant en suprimir els obstacles imposats per raó de gènere com en l'erradicació dels estereotips, assegurant la integració de la perspectiva de gènere en els diferents àmbits de la societat.

La mateixa llei estableix la definició dels conceptes i termes sobre els quals s'estableix el reglament, entre aquestes apareixen novament explicada la discriminació directa, indirecta i múltiple, les quals estan esmentades en el marc teòric. Així doncs, els següents conceptes són aquells sobre els quals es regeix la legislació que no han sigut esmentats anteriorment:

d) Coeducació: l'acció educadora que potencia la igualtat real d'oportunitats i valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de dones i homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes, homofòbics, bifòbics, transfòbics o androcèntrics ni actituds discriminatòries per raó de sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

n) Ordre de discriminar: qualsevol instrucció que impliqui la discriminació, directa o indirecta, per raó de sexe.

o) Assetjament per raó de sexe: qualsevol comportament que, per motiu del sexe d'una persona, s'exerceix amb la finalitat d'atemptar contra la seva dignitat o la seva integritat física o psíquica o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest, o que provoca aquests mateixos efectes, segons el que disposa l'article 5 de la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.

p) Assetjament sexual: qualsevol comportament verbal, no verbal o físic, de naturalesa sexual, que s'exerceix amb el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, especialment si li crea un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu, sens perjudici del que estableix el Codi penal i segons el que disposa l'article 5 de la Llei 5/2008.

4. Diagnòstic

El diagnòstic previ a la intervenció és imprescindible per la correcta execució, programació i desenvolupament del programa. No és viable dur a terme la realització del projecte en qüestió sense una detecció o delimitació de les necessitats que presenta, en aquest cas, el col·lectiu LGTBIQ+. Contemplar quins projectes ja han sigut implementats en l'àmbit educatiu, quina és la resposta extreta, establir quines necessitats es treballarà i, per tant, ubicar en un context el projecte.

4.1. Detecció de les necessitats

La història ens demostra que els canvis jurídics i legislatius no abasteixen l'objectiu d'arribar a la igualtat. L'acceptació social envers la diversitat sexual no s'ha assolit amb aquests avenços, ja que han d'anar en sintonia amb noves actituds, pel que és imprescindible comptar amb el suport de l'educació. Tanmateix, Pichardo et al. (2015), plantegen, la relació que hi ha entre la detecció de l'homofòbia i la formació que té l'equip docent, i els recursos dels quals disposen per tal d'abordar situacions d'homofòbia dins les aules.

Són diferents referències teòriques les que mostren la importància d'intervenir en el sistema educatiu per fer front a les necessitats que presenta el col·lectiu LGTBIQ+, i treballar per la tolerància i el respecte a les diferents orientacions sexuals.

Treballar en l'àmbit educatiu envers la sensibilització i el respecte a la diversitat afectiva-sexual, possibilita la reflexió sobre l'homofòbia i el model sexe-gènere dins de l'heteronormativitat que regeix en la societat. L'educació sexual des de la reflexió permet la visibilització de les diferents realitats i formes d'expressar la sexualitat que existeixen. (Martxueta i Etxeberria, 2014).

Carrer i Cifuentes (2019), membres de l'Observatori Contra l'Homofòbia, tanmateix, considera que treballar en la sensibilització i l'educació són dues eines imprescindibles per intervenir contra l'assetjament per raons d'orientació, identitat sexual i gènere. Valoren com les accions que s'han realitzat fins al moment tenen un impacte apreciable, obrint la possibilitat d'una nova visió per l'educació inclusiva en diversitat afectiva-sexual i de gènere.

El British Council, l'any 2010, segons Pichardo et al. (2015), indica que l'orientació sexual és el principal motiu d'assetjament escolar en els països europeus, la investigació acapara a més de 4.000 estudiants d'11 països diferents de la Unió Europea. Tanmateix,

l'autor, va poder observar en els resultats de la seva pròpia recerca que el 88% dels docents, algun cop, havien escoltat dins les aules insults de caràcter homofòbic.

Carrer i Cifuentes (2019), consideren els centres educatius com un espai prioritari on intervenir contra l'homofòbia i la transfòbia, reclamant la col·laboració de tots els centres educatius, ja que la problemàtica de l'assetjament escolar necessita ser tractada.

L'Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA), tal com cita COGAM (2013), va revelar, l'any 2012, que el 91% de les persones entrevistades, de la UE, pertanyents al col·lectiu LGTBIQ+ havien presenciat i/o sigut víctimes de comentaris homòfobs durant l'etapa escolar.

Quan a la recerca de COGAM (2013), amb 5.272 participants, van observar que més del 25% d'entrevistats presenten prejudicis respecte al col·lectiu LGTBIQ+. Els resultats mostren que el 39,36% dels alumnes tenen sentiments negatius quan veuen mostres d'afecte en públic entre dues persones homosexuals. Més del 20% considera la transsexualitat una malaltia. Respecte a les conductes homòfobes, el 17,85% reconeix tenir-ne. El 32,25% consideren que els alumnes del col·lectiu pateixen discriminació dins el recinte escolar.

Des de l'Observatori contra l'Homofòbia, el coordinador tècnic, Carrer (2019), es realitza de forma anual un informe per valorar el volum d'incidències que hi ha hagut en les diferents comunitats autònomes, diferenciant-les per àmbit, és a dir, les incidències que han tingut agressió, les relacionades amb el món laboral, les de caràcter familiar, entre d'altres. L'anàlisi permet apreciar una disminució notòria entre el 2015 fins al 2018. És destacable, dels resultats obtinguts al 2017, de dos instituts de Manresa (Catalunya), la majoria dels alumnes havien presenciat un comportament homofòbic de caràcter verbal, insults directes. Respecte de les agressions físiques, el 18,4% de l'alumnat havia presenciat alguna.

En la memòria anual realitzada es recull un total de 160 denúncies, més de 70 estan registrades en la ciutat de Barcelona. Arrel, és oportú l'augment de tallers, conferències i xerrades en comunitats educatives, administracions públiques i altres sectors de sensibilització envers el col·lectiu LGTBIQ+ i els seus drets.

La conscienciació a la comunitat educativa sobre la diversitat afectiva-sexual i d'expressió de gènere és un dels objectius que es planteja l'associació per progressar i atendre les situacions d'assetjament per raons d'orientació sexual, identitat i/o expressió de gènere.

Platero i Gómez (2007) remarquen la necessitat d'oferir coneixement i promoure informació completa sobre l'homofòbia i el col·lectiu LGTBIQ+ en l'àmbit educatiu, tant per joves com per adults, comprenen que no és possible sentir respecte per quelcom sense tenir la informació adient, i el mateix succeeix amb l'homofòbia, no es pot fer front a ella sense desenvolupar les actituds necessàries.

Segons Riberas, Vilar i Mora (2013) defineixen que l'objectiu del diagnòstic és descriure la situació real que s'analitza i establir la temàtica d'intervenció. Així doncs, contrastant les referències teòriques s'extreuen les següents necessitats en relació amb el col·lectiu LGTBIQ+:

- ❖ Fer visible i denunciar l'homofòbia.
- ❖ Vetllar pels drets del col·lectiu.
- ❖ Respondre davant de possibles situacions d'assetjament homofòbic i discriminació.
- ❖ Sensibilitzar a la comunitat educativa sobre la diversitat sexual.
- ❖ Facilitar coneixements sobre el lesbianisme, l'homosexualitat i la bisexualitat a la societat.
- ❖ Promoure informació envers el col·lectiu LGTBIQ+ a les entitats educatives.
- ❖ Facilitar el canvi d'actitud dels alumnes i de l'equip docent per abordar de forma positiva la sexualitat i la diversitat sexual.

4.2. Metodologia del qüestionari

Per complementar el diagnòstic de les necessitats i analitzar quina és la realitat social, s'ha utilitzat un qüestionari respost de forma anònima (es recull a l'annex 1). Aquest es va difondre a través de xarxes socials el 26 d'abril del 2020, per tant, les respostes provenen de diferents zones del territori espanyol. Es va tancar el 2 de maig, amb un total de 425 respostes. El 68,9% de les persones enquestades són dones, mentre que el 31,1% homes.

El 52,2% dels participants són majors de 40 anys, el 35,8% se situen entre els 19 i els 29 anys, les altres franges d'edat no han tingut tanta repercussió, el 6,6% correspon als participants d'entre 30 i 40 anys, el 4,5% tenen entre 15 i 18 anys, i només el 0,9%, és a dir, quatre persones, són menors de 15 anys.

L'enquesta és un mètode d'investigació d'elaboració pròpia que m'ha permès la comparació amb investigacions prèvies. El qüestionari està compost per diferents preguntes, és a dir, preguntes obertes i tancades, les quals m'han brindat l'oportunitat d'apropar-me a la percepció que hi ha dins la societat en relació amb el col·lectiu LGTBIQ+.

Així doncs, considero òptim ressaltar els resultats de diverses preguntes plantejades en el qüestionari. En primer lloc, es comprova que el 40,5% desconeix el significat de les sigles LGTBIQ+. D'altra banda, destaca la dada de què només 12% dels participants consideren que el col·lectiu si està acceptat dins la nostra societat.

Respecte a les conductes homòfobes, tot i que, un percentatge afirma l'acceptació de la comunitat LGTBIQ+ dins la societat, el 99,3% considera que dins la societat hi ha conductes homòfobes com poden ser insults, discriminació, assetjament i odi, entre d'altres. No obstant això, només el 18,4% reconeix haver-ne tingut alguna, de manera puntual o de forma inconscient.

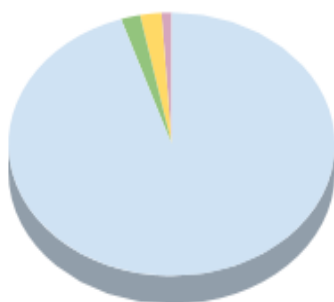
A través del qüestionari es va voler obtenir opinions en relació amb la transgeneritat i transsexualitat, per això, es va preguntar de forma oberta quin era el sentiment que els evocava arran de la visualització d'una imatge d'una persona amb trets masculins maquillada.

La majoria de les respostes són de tarannà positiu i inclusiu, no obstant hi ha un percentatge que ho rebutja. Concretament, l'1,9% ha manifestat desgrat envers la imatge. El 2,12% reconeixen que els és impactant i els genera sorpresa. Al voltant de l'1% dels participants al contemplar la imatge responen que perceben confusió.

GRÀFIC PREGUNTA 12.

opinions respecte la imatge

- Opinions inclusives
- Desgrat
- Impacte
- Confusió

Gràfic 1: Representació de les respostes obtingudes amb el qüestionari.

Font: Elaboració pròpia.

En relació amb la mateixa imatge, s'han fet altres comentaris dignes de ressaltar, que ens mostren certes actituds homòfobes dins la societat, ja que són opinions violentes cap a la comunitat LGTBIQ+.

- "Diferent"
- "Exhibicionisme"
- "Tristesia"
- "Em desagrada no pel trans sinó perquè les dones a les quals representa són banals".
- "Pertorbador"
- "Pena per veure que no van de la mà cos i ment"
- "Artificial"
- "Estrany i desconeixement"

- "Agènere"
- "Pudor"
- "Canvi de personalitat"
- "Postureig"
- "Malestar"
- "Estrany, és forçat"
- "No m'agradaria que fos el meu fill"
- "Em fa fastig"
- "M'abstinc"
- "Dificultat per ser acceptada"

L'11,8% dels enquestats formen part del col·lectiu LGTBIQ+, arran d'una de les preguntes on es qüestionava el temor a fer pública la seva orientació sexual més del 87% van respondre que la por si existeix, no obstant això, es van manifestar altres opinions, ja que es tractava d'una pregunta oberta, entre d'altres:

Si, jo mateix amb 27 anys continuo passant per situacions amb por. I amb raó, perquè he sigut atacat fins i tot per gent propera. També conec a moltes persones del col·lectiu amb por. (Anònim).

Si, jo mateixa vaig tenir por a dir que era lesbiana als meus familiars, i de fet, els meus avis no ho saben encara. (Anònima).

Enfocant en l'àmbit educatiu, el 35,8% opina que les relacions sexuals i la diversitat sexual són un tema tabú dins les escoles. Malgrat això, el 98,59% considera necessari treballar l'homofòbia i el respecte a la diversitat sexual des dels centres educatius.

4.3. Projectes existents

El bullying homofòbic i l'homofòbia en si, són una necessitat real que pertorba al col·lectiu dins la societat i dins l'àmbit educatiu, és per això, que des d'anys enrere s'ha vetllat per treballar la tolerància i el respecte a la diversitat sexual, així doncs, aquests

projectes han sigut de referència per construir el programa educatiu cara a cara contra l'homofòbia.

Tal com expressen Carrer i Cifuentes (2019), la Generalitat de Catalunya va iniciar un programa pel curs 2017-2018, #Aquiproubullying, preparat per donar als centres educatius d'eines i recursos per intervenir en situacions d'assetjament. El primer any va ser implementat per 140 centres educatius, al següent any s'hi van afegir més de 30 centres. Pichardo et al. (2015) van publicar el manual "*Abrazar la Diversidad: propuestas para una educaci3n libre de acoso homof3bico y transf3bico*", el qual ha dotat el projecte de referències teòriques. Aquest, és un dels diferents projectes que s'han dut a terme per tal d'abordar l'assetjament per diversitat sexual o d'identitat.

Des del 2016, l'Ajuntament de Barcelona compta amb el Pla Municipal per la Diversitat Sexual i de Gènere, el qual continua vigent fins al 2020. Aquest pretén fomentar i impulsar la perspectiva de la diversitat tant sexual com de gènere, acabar amb les desigualtats i la violència que hi ha contra el col·lectiu LGTBIQ+.

L'associació de Famílies LGTBI l'any 2016, va iniciar el Programa Educatiu Escoles Rainbow (PEER), el qual col·labora amb centres educatius, proporcionant eines per tal de fomentar la inclusió de la diversitat LGTBIQ+ tant a primària com a secundària. (Carrer i Cifuentes, 2019).

El Síndic de Greuges va aprovar Pla D'accions d'Igualtat de Gènere per al període 2019-2022, el qual està enfocat en promoure una societat igualitària en el territori català, la igualtat afectiva i la no discriminació del col·lectiu LGTBIQ+. El Pla, és pioner i, compta amb 51 accions. Un dels eixos del projecte fa èmfasi en atendre la LGTBIFòbia, concretament, un dels objectius, concretament, es basa en la sensibilització a la societat i supervisar les actuacions públiques per prevenir LGTBIFòbia i atendre a aquelles persones que la pateixen.

4.4. Ubicació del programa

El projecte s'ubica dins els centres educatius del territori català, concretament instituts i centres amb educació secundària. Està dissenyat per tercer i quarts cursos, és a dir, adolescents d'entre 14 i 16 anys.

Principalment, aquest rang d'edat es justifica en el marc teòric, ja que Feldman, Berger i Piaget són autors que consideren l'adolescència el període de transició, els diferents canvis físics i cognitius que es donen, fan possible el desenvolupament de la identitat, l'acceptació entre el grup d'iguals i és una època de construccions mentals.

Feldman (2007) exposa que és en aquest moment en què es permet a l'individu afirmar-se com a persona, tanmateix, apareix la identitat sexual i expressió de gènere. No obstant això, remarca la diferència que hi ha per als adolescents homosexuals, ja que la realitat ha mostrat que de ser així, es troben davant d'una societat amb prejudicis que sovint originen situacions de discriminació.

En relació amb els centres educatius, l'espai més adient per la realització del projecte proposo que podria ser en sessions de tutories, o en l'assignatura de cultura i valors ètics, sempre i quan l'escola la imparteixin. Així doncs, diversos professionals de l'educació secundària, consideren d'igual manera abordar l'homofòbia i el respecte per la diversitat sexual en aquests espais, ja que és on s'acostumen a tractar els tallers de tarannà social presentats per l'Ajuntament. El Ministeri d'Educació estableix unes competències socials però amb la possibilitat de treballar-les des de qualsevol matèria. Malgrat això, és el mateix centre educatiu, amb coordinació pedagògica i els tutors qui delimiten com enfocar i elaborar un pla d'acció.

4.5. Establiment de les prioritats

Segons expressen Riberas, Vilar i Mora (2013),

L'establiment de prioritats i delimitació de problemes o tema d'estudi: definir quines són les necessitats prioritàries a partir de veure la rellevància, transcendència o gravetat de les diferents situacions [...] i concretar el que abordarem prioritàriament després d'haver separat els aspectes anecdòtics (o conseqüències) de les causes que ho generen i que són realment el problema. (p. 74- 75).

El projecte pretén, mitjançant la intervenció, col·laborar en fer visible i denunciar l'homofòbia i sensibilitzar a la comunitat educativa sobre la diversitat sexual, ja que va en sintonia amb l'objectiu del projecte: **Dissenyar un programa educatiu per treballar el respecte a la diversitat sexual amb adolescents.**

5. Formulació del projecte

Nom / Títol	Cara a cara contra l'homofòbia
Descripció del projecte	<p>El programa està destinat als adolescents de centres educatius de Catalunya. Cara a cara contra l'homofòbia consta de set dinàmiques, distribuïdes en quatre sessions d'una hora i mitja, en total la intervenció té una durada de sis hores.</p> <p>El projecte té la intenció de crear un espai lliure de prejudicis i estereotips al col·lectiu LGTBIQ+, tanmateix abordar l'homofòbia que està instaurada en la nostra societat, fomentant l'empatia i el respecte per les diferents orientacions sexuals, i promovent el pensament crític i la reflexió de la societat.</p>
Destinatari	El projecte en qüestió està destinat als adolescents entre 14 a 16 anys de la població. Concretament, dins del marc institucional escolar, és a dir els dos últims cursos de cicle de secundària, tercer i quart d'ESO.
Objectiu general	Dissenyar un programa educatiu per treballar el respecte a la diversitat sexual amb adolescents.
Objectius específics	Ajudar a adquirir coneixements envers el col·lectiu LGTBIQ+ Fomentar el respecte per les diferents orientacions sexuals Afavorir la prevenció de les conductes homòfobes
Pressupost	291,9€

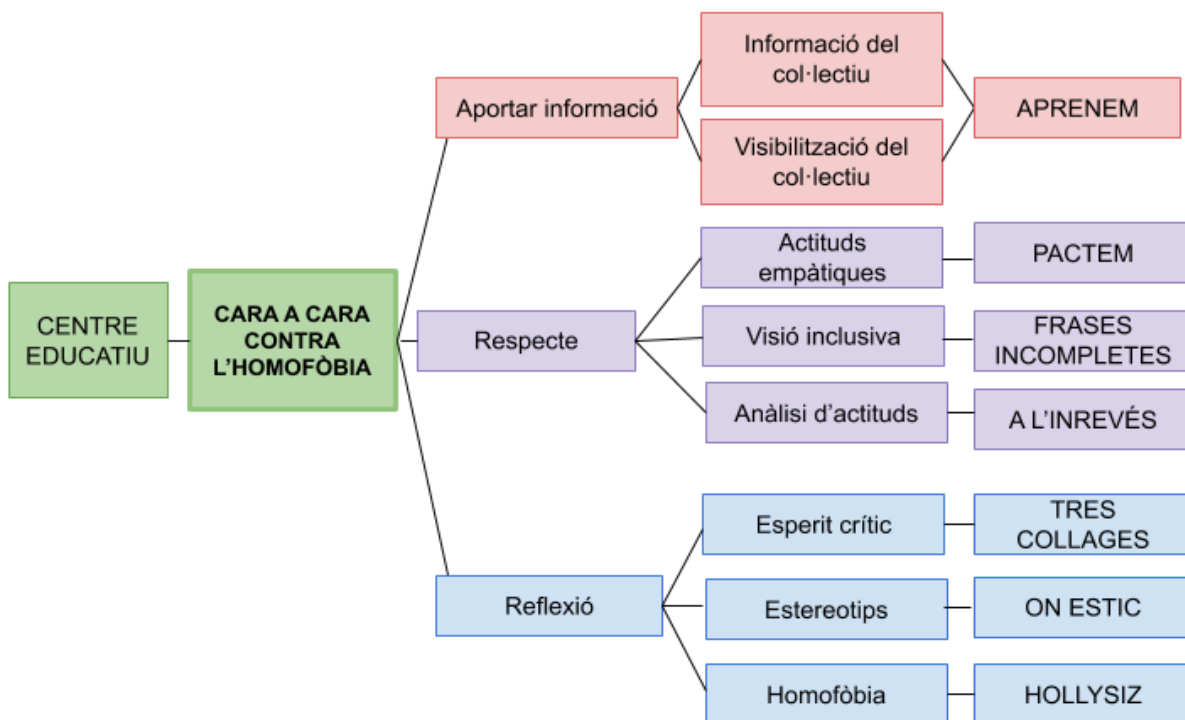
6. Planificació

La planificació permet tenir una visió general de com es planteja la intervenció del projecte en qüestió, sota un primer objectiu general i uns d'específics. Així doncs, la intervenció es basa en uns eixos d'acció en concret, els quals permeten enfocar les dinàmiques per tal d'assolir els objectius establerts. Tanmateix, s'exposen i es descriuen de forma detallada les diferents activitats que es realitzaran.

6.1. Eixos del projecte

El programa d'intervenció educativa, cara a cara contra l'homofòbia està destinat als adolescents d'entre 14 i 16 anys. L'objectiu general del programa és bàsicament treballar el respecte a la diversitat sexual, treballant en aquesta mateixa línia, no obstant això, el projecte contempla, a partir de les dinàmiques, tres grans eixos d'acció: aportar informació, fomentar el respecte per la diversitat sexual i promoure la reflexió.

La totalitat del programa està compost per set dinàmiques distribuïdes en quatre sessions, amb una durada de sis hores. Aquestes treballen en la mateixa línia d'acció i en arribar a l'objectiu principal establert, tot i això, els eixos permeten enfocar les activitats que es realitzaran en les diferents sessions per abordar la temàtica des d'una perspectiva més concisa.

Taula 4: Eixos d'acció del projecte.

Font: Elaboració pròpia.

- Descripció i justificació

Aportar informació: És de gran importància dins del projecte mostrar una base més teòrica i conceptual, s'ofereix l'oportunitat d'aportar informació ja que amb carència de coneixements envers el col·lectiu és més probable l'aparició d'estereotips. Aleshores, l'objectiu és dotar als participants de referències perquè cadascú sigui lliure d'assolir-lo i enriquir-se.

Respecte: Ens permet treballar la tolerància a tot allò que no és el considerat "normal", la qual es basa en el respecte pels altres, i per les diferents orientacions sexuals que hi ha dins d'una societat. Es pretén fomentar l'empatia entre el grup, per tal de remarcar la importància de no considerar com a negatiu allò que no és el comú.

Reflexió: Està destinada a promoure el debat entre els participants i la reflexió interna, al desenvolupament del pensament crític. Està enfocada a prendre consciència d'actituds adquirides i de la utilitat que es feia d'aquestes fins al moment. Es vol potenciar el canvi d'actitud i el pensament inclusiu. Així doncs, la reflexió és indispensable pel bon tancament i l'adquisició d'una nova tolerància.

- Objectius en relació als objectius específics del projecte

L'objectiu general del projecte és **dissenyar un programa educatiu per treballar el respecte a la diversitat sexual amb adolescents**. Per poder aconseguir-ho he establert tres objectius específics, els quals estan compostos per objectius operatius.

a. Objectiu 1: **Ajudar a adquirir coneixements envers el col·lectiu LGTBIQ+.**

- objectiu operatiu 1: Transmetre informació adaptada sobre el col·lectiu LGTBIQ+.
- objectiu operatiu 2: Contribuir a visibilització del col·lectiu LGTBIQ+.

b. Objectiu 2: **Fomentar el respecte per les diferents orientacions sexuals.**

- objectiu operatiu 1: Introduir actituds empàtiques.
- objectiu operatiu 2: Presentar una visió inclusiva.
- objectiu operatiu 3: Afavorir reflexions que permetin l'anàlisi de les actituds.

c. Objectiu 3: **Afavorir en la prevenció de les conductes homòfobes**

- objectiu operatiu 1: Treballar l'esperit crític.
- objectiu operatiu 2: Reflexionar sobre els estereotips respecte el col·lectiu LGTBIQ+.
- objectiu operatiu 3: Conscienciar sobre l'homofòbia.

- Metodologia: és participatiu, molt directiu, en xarxa, vinculat al territori.....

Cara a cara contra l'homofòbia és un projecte purament dirigit per un/a educador/a social, com a dinamitzador. És a dir, la metodologia del projecte és, en part, de caire directiu, ja que és el dinamitzador qui fa l'explicació teòrica i guia als participants en les activitats, per tal d'assolir els objectius didàctics establerts. Tanmateix, és participatiu, ja que com s'ha esmentat, és necessària la participació dels adolescents en el transcurs de totes les dinàmiques, encara que hi hagi dinàmiques més teòriques, el projecte no consisteix en una conferència formativa.

6.2. Unitats de programació

El projecte treballa per fer l'assoliment d'aquest objectiu general, així doncs he proposat set dinàmiques pel grup d'adolescents que hi participin. El programa té una durada de quatre sessions, és a dir, quatre dies amb un total de sis hores.

En primer dia, es portarà a terme una petita presentació del dinamitzador, els participants i una breu explicació del projecte per tal de contextualitzar als adolescents. Abans d'iniciar el programa, els mateixos participants consensuaran unes normes, actitud i valors que es mantindran durant el transcurs de les sessions. Així doncs, es faran grups d'entre quatre i cinc persones, i hauran de proposar unes quantes normes de participació. Després, el grup sencer decidirà quines volen establir. Aquesta dinàmica, *pactem*, serà útil per desenvolupar un ambient i un clima de confiança, fomentant la participació de tots els membres.

Aprenem, la segona dinàmica, es realitzarà mantenint els grups ja creats. Es realitzarà un qüestionari, en petit grup hauran de votar per una resposta correcta, tanmateix hauran de justificar-la i exposar els seus arguments, creant debat entre els grups. A partir de les qüestions que es presenten, la persona dinamitzadora, pot anar resolent dubtes i plasmar quina és la realitat a treballar, i la necessitat del col·lectiu.

En la segona sessió es realitzaran dues dinàmiques: *a l'inrevés* i *on estic*. La primera consisteix a representar una realitat paral·lela envers la sexualitat. És a dir, un roll-

playing d'una societat homonormativa en comptes d'heteronormativa. Les dues persones voluntàries hauran de representar com seria o com es presentarien davant de la resta dels alumnes amb la condició de ser: alumnes nous i heterosexuales. Hauran de respondre, des de la seva opinió, a les preguntes dels companys enfocades en l'orientació sexual: *quan vas saber que eres heterosexual?, ho has explicat a la família?*. A continuació, es projectaran les imatges d'una campanya de la comunitat LGTBIQ+ que té relació amb aquests prejudicis i estereotips.

En la segona dinàmica, *on estic*, l'educador/a social manifestarà diferents afirmacions, les quals contenen prejudicis i estereotips, els participants hauran de posicionar-se en funció de si estan a favor o en contra del significat que s'expressà. Així doncs, hauran de reflexionar i d'argumentar la seva posició. Aquesta dinàmica permet que els participants es canviïn de bàndol donat el cas que adquireixin una altra visió amb les argumentacions dels altres participants.

El tercer dia es realitzarà una única dinàmica, tres collages. Per aquesta, es requerirà material, per tant, en les dues primeres sessions es demanarà als participants que guardin revistes, diaris, retalls i imatges entre d'altres, i els portin per aquesta sessió. Es distribuïran als participants en tres grups. Amb el material recopilat, un dels tres grups representarà de forma visual com consideren que la societat concep l'heterosexualitat, el segon com es concep l'homosexualitat, i, l'altre, quina imatge té el grup de la sexualitat. Finalment, es mostraran els murals i cada grup explicarà a la resta en què s'han basat.

La quarta sessió està formada per dues dinàmiques i un qüestionari final d'avaluació, tant dels participants com del projecte. S'iniciarà amb *HollySiz*, consisteix a visualitzar un vídeo que convida a la reflexió sobre la realitat actual envers l'homofòbia. Seguidament, es plantegen diverses preguntes sobre el missatge que transmet i es permet als participants compartir opinions, fer aportacions i generar debat.

Frases incompletes, la segona dinàmica, consisteix a acabar les oracions inacabades que projectarà l'Educador/a a través de Mentimeter. No hi haurà cap premissa concreta pels participants, podran finalitzar la frase amb el significat que prefereixin. Així doncs, permetrà als participants definir i reflexionar sobre uns objectius envers la sexualitat i el col·lectiu LBTBIQ+, i d'altra banda, el dinamitzador podrà valorar si hi ha hagut un canvi d'actitud respecte a els prejudicis. Per finalitzar la sessió, es farà un qüestionari per avaluar si els objectius s'han assolit, tanmateix els participants valorin el programa i les sessions realitzades.

6.3. Unitats didàctiques

Eix: Respecte					
Unitat didàctica 1: Pactem					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.			Centres Educatius (Catalunya)		
Educació Secundària Obligatòria (ESO)			Durada total del projecte 6 hores		
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Fer als participants protagonistes del programa • Promoure la implicació en les dinàmiques • Fomentar el respecte per la resta de companys durant el transcurs del programa. 					
TASQUES					
Els alumnes s'agruparan en grups de 4 o 5. Per desenvolupar un clima de confiança i fomentar la implicació es treballarà sobre unes normes de participació, de forma conjunta amb els mateixos participants s'establiran: <i>assegurar la confidencialitat, dret a no participar, respectar les opinions</i>					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors		0'	30'
Normes	-	Respecte entre els participants	1. Presentació del dinamitzador.	1. 2,5'	1. 27,5'
Drets		Implicació en la participació	2. Presentació del programa Cara a Cara contra l'homofòbia.	2. 2,5'	2. 25'
			3. Distribució dels grups	3. 2,5'	3. 22,5
			4. Explicació de la dinàmica	4. 2,5'	4. 20'
			5. Temps per propostes grupals	5. 10'	5. 10'
			6. Posada en comú amb els altres grups	6. 5'	6. 5'
			7. Triatge de les normes	7. 5'	7. 0'
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
L'educador/a avaluarà la dinàmica mitjançant l'observació directa (graella d'observació), tant la participació dels alumnes com el resultat assolit.			Recursos humans		Recursos materials
			Educador/a Social		Pissarra i/o full Retoladors

Eix: Aportar informació					
Unitat didàctica 2: Aprenem					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.			Centres Educatius (Catalunya)		
Educació Secundària Obligatòria (ESO)			Durada total del projecte 6 hores		
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Presentar el col·lectiu LGTBIQ+. • Aportar informació relacionada amb el col·lectiu. • Valorar el nivell de coneixements envers el col·lectiu dels participants. 					
TASQUES					
Les preguntes, en forma de presentació Power Point, es projectaran a través d'un projector. Es farà en grups de 4-5 persones. Es presenta una pregunta, en el cas de tancada, hauran de consensuar entre el grup per decidir quina resposta és la correcta. Les respostes obertes serviran per preguntar de forma als participants i debatre.					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	<ol style="list-style-type: none"> 1. Explicació de la metodologia per respondre les preguntes. 2. Exposar el qüestionari. <i>Annex 2.</i> 3. Resoldre dubtes i tancament de la sessió. 	0'	60'
Teòria del col·lectiu LGTBIQ+	Power Point	Respecte entre els participants Implicació en la participació		<ol style="list-style-type: none"> 1. 5' 2. 40' 3. 15' 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 55' 2. 15' 3. 0'
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
Al finalitzar la sessió es preguntarà què els ha semblat, tanmateix, a partir d'una graella d'observació amb uns indicadors, s'observarà de forma directa i s'avaluarà la participació durant la dinàmica.			Recursos humans		Recursos materials
			Educador/a Social		Ordinador Projector Power Point (qüestionari)

Eix: Respecte					
Unitat didàctica 3: A l'inrevés					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.			Centres Educatius (Catalunya)		
Educació Secundària Obligatòria (ESO)			Durada total del projecte 6 hores		
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar l'empatia. • Fomentar el respecte a les diferents orientacions sexuals. • Esmentar prejudicis del col·lectiu LGTBIQ+ 					
TASQUES					
La dinàmica consisteix en que els participants realitzin un <i>roll-playing</i> d'una realitat paral·lela, on l'homosexualitat estigues fos l'orientació normalitzada, i no l'heteronormativitat actual. Previ a l'explicació de la dinàmica s'haurà de sol·licitar la col·laboració de dues persones voluntàries, i hauran de sortir de l'aula per fer l'explicació en separat. Aquestes dues persones hauran de presentar-se davant de la resta seguint dues premisses: són alumnes nous i heterosexuales. La resta dels participants, faran d'homosexuales, han d'acollir als alumnes nous i preguntar per l'orientació sexuals d'aquests.					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	<ol style="list-style-type: none"> 1. Escollir dues persones voluntàries. 2. Realitzar l'explicació de la dinàmica per separat, a les persones voluntàries i després a la resta. 3. Començar el <i>roll-playing</i>. 4. Devolució de les persones voluntàries. 5. Tancament amb la projecció de la campanya LGTBIQ+ prejudicis. <i>Annex 3</i>. 	0'	40'
Homosexualitat	<i>roll-playing</i>	Seguir les normes establertes pel grup		1. 5'	1. 35'
Heterosexualitat		Respecte per la dinàmica		2. 5'	2. 30'
Prejudicis				3. 10'	3. 20'
Estereotips				4. 10'	4. 10'
			5. 10'	5. 0'	
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
Al finalitzar la dinàmica es demanarà als voluntaris la seva opinió de manera oberta i en general, què els ha semblat l'activitat, mitjançant un grup de discussió. L'educador avaluarà mitjançant l'observació durant el transcurs de la dinàmica (graella d'observació).			Recursos humans		Recursos materials
			Educatior/a Social		Ordinador Projector Imatges campanya

Eix: Reflexionar					
Unitat didàctica 4: On estic					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.			Centres Educatius (Catalunya)		
Educació Secundària Obligatòria (ESO)			Durada total del projecte 6 hores		
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Projectar prejudicis del col·lectiu LGTBIQ+ • Fomentar la reflexió sobre els estereotips. • Fomentar el debat. • Fomentar el pensament crític. 					
TASQUES					
La dinàmica consisteix en posicionar-se a favor o en contra d'un seguit d'afirmacions que anirà dient el dinamitzador, un cop situats hauran d'exposar els arguments i motius per situar-se en una banda o una altra. Els participants, de no tenir una opinió clara poden posicionar-se en "blanc" i fer-ho un després d'haver escoltat els arguments de la resta dels participants, tanmateix es permet que hi hagi canvis de banda.					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	1. Explicació de la dinàmica i acordar els espais físics per posicionar-se. 2. Exposar les afirmacions. <i>Annex 4</i> . 3. Temps d'argumentació dels participants respecte el seu posicionament i possibles canvis. 4. Tancament de la sessió.	0'	50'
Estereotips del col·lectiu	Debat	Posicionament		1. 5'	1. 45'
Prejudicis del col·lectiu		Argumentació	2. 30'	2. 15'	
		Sol·licitar el torn de paraula	3. 10'	3. 5'	
		Respectar les diferents opinions	4. 5'	4. 0'	
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
L'avaluació de la sessió es realitzarà mitjançant l'observació directa a partir d'uns indicadors, els quals permetran a l'educador/a comprovar si els objectius didàctics han estat assolits. Tanmateix, es plantejarà un grup de discussió.			Recursos humans		Recursos materials
			Educador/a Social		Les 10 afirmacions, en paper o en presentació (ordinador i projector)

Eix: reflexionar					
Unitat didàctica 5: Tres collages					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.			Centres Educatius (Catalunya)		
Educació Secundària Obligatòria (ESO)			Durada total del projecte 6 hores		
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Reflexionar sobre la sexualitat dins la societat. • Expressar simbòlicament el paper de la sexualitat i les orientacions sexuals dins la societat. • Construir de forma conjunta un aspecte. 					
TASQUES					
Per fer l'activitat es demanarà prèviament als alumnes que vagin portant material com (revistes, diaris, retalls...). La dinàmica consisteix en fer representacions visuals en grup. Un primer grup, a través de les imatges, plasmaran com creuen que la societat concep l'heterosexualitat; el segon grup, com la societat concep l'homosexualitat; el tercer, com concep la sexualitat el grup dels participants.					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	1. Explicació de la dinàmica. 2. Distribució dels participants en tres grups i assignació de la temàtica. 3. Temps per la realització del collage. 4. Exposició del mural. 5. Tancament.	0'	90'
Homosexualitat	Imatges	Creativitat		1. 5'	1. 85'
Heterosexualitat	Diaris	Implicació		2. 5'	2. 80'
Sexualitat	Murals	Iniciativa		3. 60'	3. 20'
		Participació en grup	4. 10'	4. 5'	
			5. 5'	5. 0'	
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
Quan es realitzi el tancament de la sessió, es demanarà als participants que donin la seva envers l'activitat, s'admetran possibles propostes i/o alternatives per portar a terme en altres sessions, mitjançant un grup de discussió. El dinamitzador avaluarà els resultats a través a participació i la implicació dels alumnes, mitjançant l'observació directa (graella d'observació).			Recursos humans		Recursos materials
			Educador/a Social		Diaris i revistes Cartolines grans (3) Tisores i cola Retoladors

Eix: Reflexionar					
Unitat didàctica 6: HollySiz					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.		Centres Educatius (Catalunya)			
Educació Secundària Obligatòria (ESO)		Durada total del projecte 6 hores			
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar l'empatia. • Promoure el pensament crític. • Convidar a la reflexió i el debat. • Fomentar el respecte per la transsexualitat i la transgeneritat 					
TASQUES					
Es projectarà el vídeo per introduir l'homofòbia respecte la transsexualitat, la transgeneritat la identitat sexual i l'expressió de gènere dins les aules i en primeres edats. Després es preguntarà als participants sobre la seva concepció i el seu punt de vista, per reflexionar de forma conjunta.					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	1. Es presentarà la dinàmica i s'adequarà l'espai per la projecció. 2. Visualització del vídeo: <i>HollySiz</i> (2014). https://www.youtube.com/watch?v=Cf79KXBCIDg 3. Intercanvi d'opinions. Fitxa tècnica: HollySiz El vídeo tracta de fer visible una realitat silenciada com és el bullying homofòbic entre els infants i l'expressió del gènere en edat primerenca. El protagonista és víctima d'aquest a l'escola, amb el rebuig també de la seva família per manifestar la seva identitat de gènere i sentir-se a gust portant un vestit. Títol: HollySiz – The Light Any: 2014 Director: Benoît Pétré Productora: Maja Films Actrius: Maire Denarnaud, Alexis Manenti, Kolia Abiteoboul	0'	25'
Transgeneritat	-	Reflexió		1. 5'	1. 20'
Transfòbia		Implicació		2. 4'	2. 16'
Estereotips		Pensament crític		3. 16'	3. 0'
Expressió de gènere					
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
El dinamitzador/a avaluarà la dinàmica mitjançant l'observació directa, l'actitud dels participants durant la projecció del vídeo i la participació en el debat. (Graella d'observació).			Recursos humans		Recursos materials
			Educativador/a Social		Ordinador Projector

Eix: Respecte					
Unitat didàctica 7: Frases incompletes					
Adolescents, d'entre 14 a 16 anys.			Centres Educatius (Catalunya)		
Educació Secundària Obligatòria (ESO)			Durada total del projecte 6 hores		
OBJECTIUS DIDÀCTICS					
<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar la creativitat • Associar missatges positius en relació el col·lectiu LGTBIQ+ • Promoure un llenguatge inclusiu 					
TASQUES					
En aquesta dinàmica es fomentarà la creativitat dels alumnes per completar frases a través del programa <i>Mentimeter</i> . L'educador projectarà d'una en una les frases i els alumnes podran afegir el que vulguin o el missatge que creguin.					
CONTINGUTS			METODOLOGIA	TEMPORALITZACIÓ	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors		0'	46'
Prejudicis	Mentimeter	Respecte pels participants		1. 5'	1. 40'
Estereotips			2. 5'	2. 35'	
Col·lectiu LGTBIQ+			3. 25'	3. 10'	
			4. 10'	4. 1'	
			5. 1'	5. 0'	
AVALUACIÓ			RECURSOS NECESSARIS		
El dinamitzador avaluarà les respostes que elaboren els participants a través del Mentimeter. Tanmateix, la participació grupal durant l'activitat i els arguments que exposen envers les oracions completes a partir d'una graella d'observació.			Recursos humans		Recursos materials
			Educador/a Social		Ordinador (mentimeter) Projector Mòbils (participants)

7. Aplicació

La realització del projecte ha de respectar i tenir en compte certs ítems per tal d'assegurar la continuïtat i la correcta evolució. Un cop planificat, és imprescindible definir com es vol aplicar, en quin marc es troba i el propòsit. El **projecte cara a cara contra l'homofòbia** es destina als Centres Educatius de Catalunya.

A l'hora d'aplicar el projecte en els diferents centres educatius, és de vital importància fer conscients als participants de com l'heteronormativitat està present dins la societat, i com això ens ha influït en la nostra forma d'interpretar la realitat. Així doncs, és rellevant, reconèixer i advertir a l'inici del programa, de la possibilitat de descobrir una forma d'actuar poc inclusiva amb la comunitat LGTBIQ+ sense haver-ne sigut conscient abans, i acceptar un pensament més crític i tolerant amb les diferents orientacions sexuals i expressions de gènere.

7.1. Gestió i Organització

Respecte a l'organització interna del projecte, totes les funcions estan dirigides per una única figura dinamitzadora, un/a educador/a social, qui s'encarrega de dur a terme i conduir les diferents sessions. Les tasques i la presa de decisions que ha de seguir com a professional van en la línia per assolir els objectius del projecte, els valors i la visió que predomina. L'educador/a social, s'encarregarà d'observar durant el transcurs i la resposta que tenen els participants durant les sessions per poder dur a terme l'avaluació. Tanmateix, s'ha de contemplar la possibilitat que hi hagin modificacions, per tal d'adaptar correctament el projecte, al grup d'adolescents.

El projecte, el qual s'ubica dins dels centres educatius, requereix contemplar la figura de l'equip docent, concretament el tutor que estigui a càrrec del grup en aquell espai. Certament, no és imprescindible el seu paper dins les dinàmiques, però, pot ser beneficiós pel grup i pel dinamitzador a l'hora de realitzar les dinàmiques, ja que és probable que els conegui i tingui més informació en relació amb el grup i com acostumen a actuar entre ells. La relació entre la persona dinamitzadora del projecte i el professional del centre educatiu serà per tant col·laboradora, tot i no ser un treball conjunt.

Respecte de l'equip docent i la relació que es mantindrà en el transcurs del programa, és important fer una primera entrevista inicial, la qual serà d'utilitat pel dinamitzador en l'avaluació del diagnòstic, per com enfocar les diferents dinàmiques i ser coneixedor de l'escenari en què intervindrà i els participants que el conformen. Tanmateix, es

programarà una següent reunió per formalitzar el contracte del programa i el dinamitzador, i les reunions de seguiment i tancament de les sessions.

Així doncs, es destinarà un espai, dinamitzador-tutor, per poder construir una opinió conjunta o complementària després de les sessions, dedicant un temps més extens en el tancament final del programa. La opinió dels professionals del centre educatiu és de veritable rellevància en l'avaluació final, ja que existeix la possibilitat de què en hores externes al projecte, els mateixos alumnes decideixin compartir opinions respecte el programa i la seva temàtica amb l'equip docent, i per tant, el trasllat d'informació servirà al dinamitzador per enfocar sessions pròximes o tenir presents certes opinions i surgències per tal d'adaptar i implementar millores.

En conclusió, centrant-nos en els recursos humans com a tal, en el projecte només és necessària la figura del dinamitzador encarregat de portar les sessions. Les dinàmiques seran implementades per aquesta mateixa persona, sense requerir cap classe de suport tècnic ni especialitzat.

D'altra banda, pel que fa a els recursos materials necessaris pel desenvolupament de les dinàmiques, és imprescindible, primerament, comptar amb un espai dins del recinte escolar on poder-se moure, amb ordinador i projector per poder realitzar les activitats planejades. En el cas del material fungible i equipaments, en cada unitat didàctica es concreta el què s'utilitzarà per dur-la a terme.

Per últim, els recursos econòmics i el pressupost del projecte, variaran en funció del tipus de contracte que s'estableixi amb el centre educatiu. En aquest, es desglossarà el cost del material i les condicions del programa.

7.2. Calendari i Pla d'actuació

Cara a cara contra l'homofòbia és un programa d'intervenció educativa programa per quatre setmanes, una sessió de forma setmanal. Serà, però, el centre educatiu qui finalment estableixi el dia en funció de l'espai que cedeixin per a la realització del programa. En tot cas, s'haurà de respectar sempre una temporalitat per tal de garantir la gestió i preparació de la intervenció en qüestió.

Els centres educatius que estiguin interessant a implementar el projecte en les seves aules, hauran de tenir una previsió d'un mes per tal d'organitzar la intervenció. No obstant això, la disponibilitat del programa és paral·lela al curs educatiu, és a dir, podrà ser contractat des del setembre fins al juny.

A continuació es mostra la programació del pla d'actuació del projecte cara a cara contra l'homofòbia.

		PRE-INTERVENCIÓ		REALITZACIÓ DEL PROGRAMA			
ETAPA	TASQUES	Setmana 1	Setmana 2	Setmana 1	Setmana 2	Setmana 3	Setmana 4
Fase Diagnòstic	Entrevista inicial						
	Contracte projecte						
	Programar reunions seguiment/avaluació						
PRIMERA SESSIÓ							
Dinàmica 1. <i>Pactem</i> Dinàmica 2. <i>Aprenem</i>	Realització de l'activitat, segons la UD.						
SEGONA SESSIÓ							
Dinàmica 3. <i>A l'inrevés</i> Dinàmica 4. <i>On estic</i>	Realització de l'activitat, segons la UD.						
TERCERA SESSIÓ							
Dinàmica 5. <i>Tres collages</i>	Realització de l'activitat, segons la UD.						
QUARTA SESSIÓ							
Dinàmica 6. <i>HollySiz</i> Dinàmica 7. <i>Frases incompletes</i>	Realització de l'activitat, segons la UD.						
Reunió amb l'equip docent (tancament)							

Taula 5: Exemplificació del pla d'actuació del projecte. Font: Elaboració pròpia.

7.3. Pressupost

En aquest apartat es desenvolupa el pressupost del projecte. S'ha de tenir en compte que el disseny i la creació del projecte pertanyen a la tasca d'una persona autònoma (*freelance*). És per això que no es concreten els ingressos. Es presenten, doncs, les despeses en euros i la suma total d'aquestes.

DESPESES	
Concepte	€
Recursos humans	
Educadora Social	Hores setmanals: 1 hores 30 minuts. Total hores mes: 6 hores Preu hora: 25€ Quilometratge: 0,40€/km Sou total: 150€
Materials fungibles:	
Material d'oficina: Retoladors, fulls, material personalitzat per les dinàmiques, tissores, cola, diaris, revistes, cartolines grans.	Cost total aproximat 100,00€
Materials no fungibles	
<ul style="list-style-type: none">• Ordinador i altaveu• Projector	Cost mensual aproximat 45€
Altres	
<ul style="list-style-type: none">• Assegurança personal (300,00€/anual)	Total mensual: 25€
Imprevistos	
El 5% total del pressupost	16€
TOTAL DESPESES:	311€

Taula 6: Pressupost i despeses del projecte.

Font: Elaboració pròpia.

No es contempla en el pressupost del projecte les despeses en referència a la infraestructura i subministrament, és a dir, l'aigua, la llum ni el preu de les aules entre d'altres. Això és degut a que és un projecte, com s'ha esmentat anteriorment, aliè al centre educatiu, i aquest cost pot variar en funció del centre on es realitzi i les despeses que té al respecte la mateixa escola.

8. Avaluació

L'avaluació del programa consisteix a establir com s'avaluaren les diferents dinàmiques i els indicadors utilitzats per justificar la mateixa avaluació, comprovar si els objectius han sigut assolits i els aspectes finals del projecte. Tanmateix, amb l'avaluació final es podrà valorar les limitacions que presenta, i així doncs, es podran plantejar millores pel programa.

L'avaluació consta de tres perspectives, l'alumnat, l'equip docent i l'organització interna del programa.

8.1. Avaluació

Fase de diagnòstic

Un cop creat el projecte, s'haurà d'avaluar la viabilitat d'implementar-lo en els centres educatius d'acord amb les necessitats establertes anteriorment. Per això, prèviament es realitzarà una entrevista a l'equip docent.

Així doncs, per a la fase de diagnòstic es realitzarà un breu qüestionari per detectar les necessitats i orientar el projecte en el centre educatiu en qüestió. Tanmateix, el qüestionari permet comprovar quina és la realitat que viuen els mateixos professionals del centre amb els alumnes envers la diversitat sexual, i comprovar si les dinàmiques tenen un bon plantejament o modificar-les, per tal d'adaptar-les als adolescents del centre en qüestió.

- Treballem la tolerància i el respecte a la diversitat sexual amb els adolescents? Com?
- Com s'aborden les qüestions envers la diversitat sexual? I la identitat i expressió de gènere?
- Hi ha tolerància per la diversitat sexual dins les aules?
- Detecteu conductes homòfobes?
- Hi ha algun cas detectat de bullying homofòbic?
- Hi ha estereotips o prejudicis envers el col·lectiu LGTBIQ+?

Fase de procés

Per avaluar el procés del projecte s'utilitzen els instruments de les unitats didàctiques. En la primera sessió es farà ús d'una graella d'observació amb aspectes concrets i bàsics en relació amb els objectius de les dinàmiques i comprovar si s'ha assolit, i si s'han plantejat de forma adient.

ASPECTES	INDICADORS			
	PACTEM		APRENEM	
	SI	NO	SI	NO
Mostren interès per la temàtica del projecte?				
El temps utilitzat per les dinàmiques és l'establert?				
Mostren motivació en les activitats?				
Es compleixen els objectius didàctics?				
Hi ha més de 5 normes de participació? (Dinàmica 1)			-	-
Es respecten les normes de participació? (Dinàmica 2)	-	-		
Hi ha cohesió grupal?				

La segona sessió està composta per dues dinàmiques, *a l'inrevés* i *on estic*. Ambdues s'avaluaran a través d'una graella d'observació, que facilitarà al dinamitzador valorar com ha sigut la participació dels adolescents. D'altra banda, les dues activitats requereixen d'un debat per part dels participants i d'argumentació, és per això que, tanmateix, es farà ús d'un grup de discussió.

ASPECTES	INDICADORS			
	A L'INREVÉS		ON ESTIC	
	SI	NO	SI	NO
Ha sigut fluida la participació?				
El temps utilitzat per les dinàmiques és l'establert?				
Mostren motivació en les activitats?				
Es compleixen els objectius didàctics?				
S'han respectat les diferents opinions?				
Hi ha debat i intercanvi d'idees entre els participants?				
Es respecta el torn de paraula?				

Es crea espai de reflexió i introspecció?				
Algun dels participants ha adoptat un dels arguments inclúsiu d'algú altre? (dinàmica 2).	-	-		

❖ Grup de discussió: A l'inrevés

- Teniu consciència d'haver escoltat mai comentaris com els que han sortit en la dinàmica?
- Per què creieu que la societat els reproduceix?
- Com penseu que es poden sentir les persones al ser qüestionades o diferenciades per la seva sexualitat?
- Havíeu pensat mai en el sentit o lògica de les preguntes?
- Tenen el mateix sentit quan es pregunta a persones heterosexuales?

❖ Grup de discussió: On estic

- Heu escoltat mai afirmacions com les que han sorgit?
- Havíeu mai argumentat aquestes afirmacions?
- Considereu que són oracions objectives?
- Considereu que són estereotips?
- Us ha servit escoltar als companys per entendre o valorar altres punt de vista?
- Havíeu pensat mai en el sentit o lògica de les preguntes?
- Creieu que els estereotips i els prejudicis que tenen les persones del col·lectiu influeixen en l'homofòbia?

En la tercera sessió del projecte es durà a terme una única dinàmica, *tres collages*, la qual el dinamitzador avaluarà la participació durant el transcurs de l'activitat, i els resultats mitjançant una graella d'observació. Un cop, els grups hagin exposat els murals finalitzats a la resta, s'iniciarà un grup de discussió.

ASPECTES	INDICADORS	
	TRES COLLAGES	
	SI	NO
El temps utilitzat per les dinàmiques és l'establert?		
És coherent la previsió del material requerit?		
Estan tots els membres del grup implicats?		
S'observa un diàleg inclúsiu amb el col·lectiu LGTBIQ+?		
Hi ha escolta activa dins del grup?		

Hi ha acceptació dels diversos pensaments de cadascú?	☐	☐
S'aprecia el pensament crític?	☐	☐

❖ Grup de discussió: Tres collages

- En què us heu basat per representar el tema?
- Els altres dos grups, haurien representat quelcom similar? Què trobeu a faltar en el mural dels vostres companys?
- Us ha costat posar-vos d'acord? Teníeu idees diferents?
- Penseu que la idea que té la societat s'ajusta a la realitat que teniu vosaltres?
- Creieu que les persones homosexuals estan d'acord amb la concepció que hi ha a nivell social? I els heterosexuals? Per què creieu que hi ha diferència?
- Heu tret alguna reflexió?

La quarta i última sessió del programa conté dues dinàmiques, *HollySiz* i *Frases incompletes*, les quals s'avaluaran amb una graella d'observació. Es tindran en compte les respostes i arguments que reproduiran els participants i, el dinamitzador podrà aportar comentaris per tal d'incitar al debat i a la reflexió grupal envers el contingut del vídeo i amb el que s'extregui de la segona dinàmica. La segona activitat farà ús del programa Mentimeter per registrar els resultats i poder fer una avaluació més exhausta.

ASPECTES		INDICADORS	
		SI	NO
HOLLYSIZ	Els participants mostren atenció durant la reproducció del vídeo?	☐	☐
	S'observen actituds empàtiques amb el protagonista?	☐	☐
	Hi ha diversitat d'opinions?	☐	☐
	Els participants reflexionen amb un llenguatge inclusiu?	☐	☐
	S'aprecia el pensament crític?	☐	☐
	Es genera debat?	☐	☐
	Es parla d'estereotips i prejudicis?	☐	☐
FRASES INCOMPLETES	Es fluida la participació?	☐	☐
	S'aprecia l'ús del llenguatge inclusiu?	☐	☐
	Es respecten les opinions entre els participants?	☐	☐
	Es detecten actituds empàtiques amb el col·lectiu LGTBIQ+?	☐	☐
	Es detecten estereotips i prejudicis al completar les oracions?	☐	☐
	S'observa una evolució per part dels participants envers el col·lectiu LGTBIQ+?	☐	☐

Després d'haver realitzat les set dinàmiques, en finalitzar la quarta sessió, els participants respondran un últim qüestionari de forma anònima que permetrà al dinamitzador fer una avaluació i valoració final del projecte. El qüestionari es dividirà en dues parts.

La primera més interactiva per avaluar el programa i la seva metodologia, la qual es realitzarà mitjançant una bústia. És a dir, els participants respondran cinc preguntes en un paper i el dipositaran a la bústia.

Has sentit còmoda/e en les sessions?
Quina nota posaries al programa? I al dinamitzador/a?
Quina dinàmica t'ha agradat més? I la que menys?
Com descriuries el projecte en una paraula?
Enviaries alguna cosa?

La segona, per poder avaluar si els objectius han sigut assolits, l'evolució dels participants i els coneixements adquirits envers el col·lectiu LGTBIQ+, l'homofòbia i els estereotips.

❖ Qüestionari final:

1. Has pogut assistir a les quatre sessions?
2. Què signifiquen les sigles del col·lectiu LGTBIQ+?
3. Ha canviat la percepció que tenies del col·lectiu? En què?
4. Què és el que més t'ha sorprès del que s'ha fet en les sessions?
5. Consideres que hi ha hagut sinceritat en els debats i en les reflexions?
6. Quina diferència hi ha entre transsexualitat i transgeneritat?
7. Havies mai reflexionat envers els estereotips de l'homosexualitat?
8. Has comentat fora de l'àmbit educatiu el que hem tractat en les diferents sessions? Quines respostes has pogut observar?
9. Consideres que hi ha homofòbia dins la nostra societat?
10. Creus que si hi hagués més informació envers la diversitat sexual no hi hauria tantes situacions homofòbia?

8.2. Indicadors d'avaluació

Els indicadors són una eina necessària per tal de detallar quins aspectes es volen treballar amb les unitats didàctiques i comprovar si els objectius establerts s'han assolit, i en quina mesura. L'estàndard és aquell valor que garanteix l'assoliment de l'indicador en qüestió.

❖ Eficàcia

Els indicadors d'eficàcia permeten avaluar els resultats del projecte, és a dir, si l'efecte produït a partir de les dinàmiques era el desitjat inicialment.

Indicador	Estàndard	Font de dades o verificació
QUALITATIU		
Es genera debat en relació als estereotips del col·lectiu LGTBIQ+.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (la majoria dels participants en les dinàmiques)	Graella d'observació i grup de discussió
Respecte per les diferents opinions.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (la majoria dels participants en les dinàmiques)	Graella d'observació
Es respecten les normes de participació durant el programa.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (la majoria dels participants en les dinàmiques)	Graella d'observació
S'aprecia el pensament crític envers els prejudicis del col·lectiu LGTBIQ+.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (la majoria dels participants en les dinàmiques)	Graella d'observació i grup de discussió
QUANTITATIU		
% d'evolució dels participants envers la tolerància a la diversitat sexual.	Escala de valor: Entre el 0% i el 100% Nivell òptim: 100%	Grup de discussió
% coneixements adquirits en relació al col·lectiu LGTBIQ+.	Escala de valor: Entre el 0% i el 100% Nivell òptim: 100%	Grup de discussió

❖ Eficiència

L'eficiència consisteix en avaluar el desenvolupament de les dinàmiques, si és dona de forma adequada.

Indicador	Estàndard	Font de dades o verificació
QUANTITATIU		
Temps necessari per desenvolupar actituds tolerants envers la diversitat sexual.	Escala de valor: entre 0 i 4 sessions. Nivell òptim: 2 sessions.	Graella d'observació i grup de discussió

❖ Efectivitat

Els indicadors d'efectivitat són aquells que avaluen si els resultats assolits són efectius, i per tant, si hi ha equilibri dins del projecte entre l'eficàcia i l'eficiència.

Indicador	Estàndard	Font de dades o verificació
QUALITATIU		
Les dinàmiques responen als objectius plantejats.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (els objectiu estan establert de forma correcte)	Graella d'observació
Els participants mostren motivació i interès en les dinàmiques.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (la majoria dels participants en les dinàmiques)	Graella d'observació
QUANTITATIU		
Número de reunions amb l'equip docent.	Escala de valor: entre 0 i 3. 3 o més → satisfactori 2 → correcte Menys 1 → insatisfactori Nivell òptim: 3 reunions.	Anàlisi calendari

❖ Pertinència

Els indicadors de pertinència permeten valorar si els objectius cobreixen les necessitats diagnosticades.

Indicador	Estàndard	Font de dades o verificació
QUALITATIU		
L'assoliment dels objectius establerts ajuden a adquirir tolerància envers la diversitat sexual.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (l'impacte que genera cap a les persones del col·lectiu LGTBIQ+)	Qüestionari final
Ús del llenguatge inclusiu.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (la majoria dels participants en les dinàmiques)	Graella d'observació
QUANTITATIU		
Nombre d'alumnes que identifiquen el significat de les sigles LTGBIQ+	Escala de valor: entre 0 i 30. Entre 20-30 → satisfactori Entre 10-20 → correcte Menys de 10 → insatisfactori Nivell òptim: 30 participants. (El màxim d'alumnes)	Qüestionari final

❖ Suficiència

La suficiència permet avaluar el projecte i l'assoliment dels objectius corresponents en base els recursos utilitzats.

Indicador	Estàndard	Font de dades o verificació
QUALITATIU		
Les dinàmiques s'han realitzat en el temps establert.	Escala de valor: Molt / Bastant / Gens Nivell òptim: Molt (el temps empleat ha sigut el previst)	Graella d'observació
És adequada el material previst per la realització de les dinàmiques.	Escala de valor: Molt / Bastant / Poc / Gens Nivell òptim: Molt (es fa ús del material previst)	Graella d'observació

8.3. Avaluació final

L'avaluació final es farà, d'una banda, amb l'equip docent del centre a partir d'un qüestionari on s'avaluarà la metodologia i la implantació del programa, i la figura dinamitzadora que ha portat a terme les sessions. Aquest serà respost un cop el programa hagi finalitzat, per tal d'apreciar i analitzar el grau de satisfacció i la utilitat.

Amb aquest qüestionari, es vol destacar la valoració que feu com a equip docent i la opinió a partir de la vostra experiència. D'aquesta manera, es podran incorporar millores al programa Cara a cara contra l'homofòbia.

QÜESTIONARI DE VALORACIÓ

- Quant de temps portes en actiu com a docent?
- En relació a la motivació de la temàtica, com de motivadora consideres que ha sigut implementat el programa?
(valora de 0 al 5).
- En general, s'han sentit motivats a abordar la temàtica?
(valora de 0 al 5).
- Consideres que la implementació del projecte ha sigut accessible per tot l'alumnat?
(valora de 0 al 5).
- Destacaries alguna de les dinàmiques per la seva funció educativa?
- Per contra, alguna de les dinàmiques t'ha semblat poc adequada?
- Quin és el teu nivell de satisfacció amb la totalitat del programa?
(valora de 0 al 5).
- Quin és el teu nivell de satisfacció amb la persona dinamitzadora?
(valora de 0 al 5).

Respecte les reunions amb l'equip docent, es farà ús d'aquest model d'acte per tal de redactar un informe amb el recull de les valoracions que té l'equip docent, complementat així el qüestionari, el qual té una finalitat més explícita.

INFORME FINAL

Data: Centre Educatiu:

Participants:

Nº reunió:

Valoració final

Propostes de millora / Acords

9. Conclusions

Un cop finalitzat el treball, després d'haver contrastat fonts, d'haver llegit notícies i articles, considero que és certa l'evolució social cap al respecte i la tolerància del col·lectiu LGTBIQ+ i la diversitat afectiva-sexual. Durant anys, l'homosexualitat es vinculava amb la salut mental, i existien tractaments per "curar" a la persona. Però la realitat ens mostra que sempre ha estat present en la nostra societat, i no és una tendència actual. No obstant, l'escenari de la igualtat ens queda molt lluny.

9.1. El procés

El present treball m'ha suposat un esforç i una constància per arribar als meus objectius i poder apreciar els fruits. En aquest procés he après i he descobert altres perspectives de l'Educació Social, i de com pot ser la intervenció educativa.

Durant aquest, he viscut moments d'incertesa i dubtes amb la temàtica, hi ha hagut dies difícils i de voler parar, no és tan fàcil com sembla. És un treball llarg que requereix motivació, no obstant això, un cop finalitzat, m'he sentit a gust i identificada amb els resultats i feliç d'haver complert el meu objectiu: dissenyar un programa educatiu per treballar el respecte a la diversitat sexual amb adolescents.

Envers els aprenentatges són molts, no només he après de la temàtica, sinó que he pogut posar en pràctica aspectes que he adquirit durant aquest quatre anys de carrera, com encarar el disseny d'un projecte, la importància de redactar correctament un objectiu, d'establir indicadors coherents, i recursos per fer dinàmiques entre d'altres.

En definitiva, m'ha brindat l'oportunitat d'endinsar-me en un àmbit, com són els adolescents, que en un principi havia descartat. I en una temàtica i una necessitat social que és desconeguda de forma general.

9.2. Reflexió

El Treball Final de Grau m'ha permès conèixer una realitat que només intuïa.

1. L'homofòbia

El concepte com a tal, dotat d'un ampli significat, engloba una gran història i trajectòria a nivell cultural. L'homofòbia no té una única forma d'expressió, i això possibilita que persisteixi dins la societat, ja que subtilment està instaurada en les bases socials preestablertes. Amb les diferents teories contrastades he descobert la necessitat de fer

visible el col·lectiu, i per tant, començar amb l'actuació a favor del respecte i la tolerància a la diversitat sexual.

2. El bullying homofòbic

A conseqüència de l'estudi realitzat, he aprofundit els meus coneixements envers el bullying, també conegut com a assetjament escolar. És un fenomen que sovint passa desapercebut en ulls dels docents, representant per la víctima d'aquest un efecte devastador. El bullying homofòbic és aquell que s'impulsa per una raó d'orientació sexual i/o expressió de gènere, tal com he pogut teoritzar durant el treball.

El projecte en si, el disseny d'intervenció, es planteja per abordar aquesta problemàtica, amb l'objectiu d'ajudar a adquirir coneixement envers el col·lectiu LGBTIQ+. En fer visible la necessitat que hi ha de treballar dins les aules la tolerància i el respecte a la diversitat sexual, a través de dinàmiques, les quals tenen el fi de confrontar ideologies poc inclusives i desmuntar prejudicis.

L'adolescència és una etapa de canvis, tant cognitius com físics, i un període de transició, el qual és clau en el desenvolupament d'una persona, a nivell d'identitat, de construccions mentals i d'acceptació en el grup d'iguals. És aquí on neix la importància d'abordar la temàtica des de l'àmbit educatiu, ja que sent de vital importància ser acceptat en aquesta etapa a nivell social, s'ha de treballar de forma conscient la diversitat sexual, desenvolupant així l'empatia i el pensament crític per no rebutjar allò que no pertany a l'heteronormativitat.

3. La falsa moral de la societat

De forma generalitzada, a ningú no li agrada reconèixer aspectes negatius d'un mateix, és difícil. En relació amb el qüestionari d'elaboració pròpia, el qual vaig utilitzar en l'apartat del diagnòstic, vaig apreciar certes respostes poc honestes. És a dir, em va sobtar veure estudis oficials i científics d'altres recerques o d'associacions oficials del col·lectiu LGTBIQ+ amb resultats tan diferents dels meus. Les respostes obtingudes en la pregunta "*consideres que hi ha conductes homòfobes o intolerància al col·lectiu LGTBIQ+ en la nostra societat? (insults, odi, assetjament, bullying, discriminació...)*", el 99,3% corresponen a l'afirmació que es qüestiona, mentre que només el 0,7% no considera que dins la societat hi hagi aquest tipus de conductes. Respecte als resultats, sorprèn que en la següent pregunta, 347 persones (81,6%) neguen haver tingut mai cap actitud homòfoba. Només per estadística ja hi ha una incongruència, no obstant això, la meva teòrica la corroboren els mateixos participants, ja que un percentatge ha reconegut no haver sigut totalment sincer respecte la resposta.

Em fa reflexionar per tant, en l'homofòbia ja instal·lada. Tendim a separar-nos de la paraula "homòfob/a", malgrat això, som els mateixos que ens sobta veure a una persona transsexual, els mateixos que volem acceptar la diversitat sexual, però tant de bo, el meu fill/a sigui heterosexual perquè si no patirà, els mateixos que fem notícia nacional que un famós faci pública la seva orientació sexual i els mateixos que ens deixem portar inconscientment pels prejudicis que s'associen al col·lectiu LGTBIQ+.

9.3. Punt forts

En referència als punts forts que considero que té el projecte cara a cara contra l'homofòbia, en primer lloc és la intencionalitat de fer front a unes necessitats detectades cap al col·lectiu LGTBIQ+, col·laborant en la visibilitat d'aquest, ja que la proposta d'intervenció educativa incideix en treballar la tolerància a la diversitat sexual des de l'àmbit educatiu, concretament amb els adolescents, dotada d'aspectes innovadors i atractius a la vista dels adolescents. Considero que la present proposta d'intervenció treballa en línia amb una de les propostes educatives del territori, la qual també està emmarcada dins la legislació, com és la coeducació; així doncs, el projecte es desenvolupa en paral·lel a les bases de la coeducació, és a dir, treballant per igualtat de tracte de tots els individus, sense contemplar cap característica ni fer ús de distincions.

9.4. Debilitats

En forma de reflexió crítica, considero que el present treball no fa abast la totalitat de la diferenciació sexe-gènere, ni el model sexista de la societat, el qual pot ser un factor determinant en l'homofòbia. És a dir, com a aspecte a millorar, considero que seria clau fer una prèvia sessió per abordar la temàtica i fer visible la utilitat del gènere i el rol de cadascú dins la societat. No obstant això, pot ser una projecció d'aprenentatge cap al futur.

Respecte a la situació actual en què ens trobem parats a conseqüència de la covid-19, m'ha suposat certes limitacions a l'hora de desenvolupar el treball, ja que l'objectiu inicial era dur a terme la intervenció, amb una proposta d'anàlisi de respostes en diferents centres educatius. Tot i això, no descarto aquesta reflexió com a línia futura d'acció, i poder-ho implementar.

9.5. Línies d'acció

Un cop finalitzat el disseny d'intervenció i les dinàmiques, seria beneficiós fer èmfasi, com he comentat anteriorment, en la funció del sexe-gènere dins les bases

preestablertes dins la nostra societat. Plantejant alguna dinàmica capaç de potenciar la informació que es té al respecte.

Tanmateix, considero que es podria contemplar l'oportunitat de què algú pertanyent al col·lectiu LGTBIQ+, víctima d'assetjament, pogués compartir amb els adolescents, de forma més propera la seva experiència.

Per últim, crec que una línia d'acció seria trobar un recurs que s'oferís a brindar suport a adolescents en situació de bullying homofòbic o víctimes d'aquest. Donant l'oportunitat amb un contacte referent de fer pública la situació personal o d'un altre coneixedor d'una vivència com aquesta.

Creo que el mejor día será cuando ya no hablemos de ser homosexuales o heterosexuales. (Alecia Beth)

10. Bibliografia

- Ajuntament de Barcelona (2016). Pla Municipal per la Diversitat Sexual i de Gènere. Mesures per a la Igualtat LGTBI. Recuperat a: https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/98748/1/plalgtb_2016.pdf
- Alises, C. (2018). Guía de Delitos de Odio LGTBI. Junta de Andalucía. Recuperat a: <https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/publicacion/19/01/Guia%20LGTBI%20fobia.pdf>
- Allport, G. (1954). *The Nature of Prejudice*. Estats Units: Editorial Addison-Wesley.
- Amnistia Internacional (2019). Cincuenta años después de los disturbios de Stonewall: orgullo, protesta y ansias de igualdad. Recuperat a: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/cincuenta-anos-despues-de-los-disturbios-de-stonewall-orgullo-protesta-y-ansias-de-igualdad/>
- AralInfo. Diario Libre d'Aragón. (2019). El día que la OMS decidió que la homosexualidad no necesitaba tratamiento. Recuperat a: <https://arainfo.org/el-dia-en-el-que-la-oms-decidio-que-la-homosexualidad-no-necesitaba-tratamiento/>
- Arango, A. (2014). El bullying y la relación entre los implicados (victimas, victimarios y espectadores). Recuperat a: <https://intellectum.unisabana.edu.co/handle/10818/11372>
- Arroyave, P. (2012). Factores de vulnerabilidad y riesgo asociados al bullying. *Revista CES Psicología*, 5(1), 118-125. Recuperat a: <http://revistas.ces.edu.co/index.php/psicologia/article/view/2171/1459>
- Associació de Famílies Lesbianes i Gais (2016). PEER: Programa Educatiu Escoles Rainbow. Recuperat a: http://www.familieslg.org/wp-content/uploads/2016/07/DOSSIER-PEER_baixa.pdf
- Barrientos, J., Cárdenas, M. (2013). Homofobia y calidad de vida de gay y lesbianas: una mirada psicosocial. *Psykhé (Santiago)*, 22(1), 3-14. Recuperat a: https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?pid=S0718-22282013000100001&script=sci_arttext

- Berger, K. (2007). *Psicología del Desarrollo. Infancia y adolescencia*. Espanya: Editorial Médica Panamericana.
- Caro, F. C. (2019). Más allá de Stonewall: El Movimiento de Liberación Homosexual de Colombia y las redes de activismo internacional, 1976-1989. *Historia Crítica* n.º 75 (2020): 93-114. Recuperat a: <https://doi.org/10.7440/histcrit75.2020.05>
- Carrer, C. (Coord.). (2019). Memòria anual de l'Observatori Contra l'Homofòbia 2019. Barcelona. Recuperat a: https://och.cat/wp-content/uploads/2020/04/MEM%C3%92RIA-ANUAL-OCH_2019_FINAL.pdf
- Carrer, C., Cifuentes, F. (2019). L'LGTI-fòbia entre infants i adolescents. Una problemàtica a resoldre. Propostes des del Tercer Sector, núm 58. Recuperat a: http://www.tercersector.cat/sites/tercersector.cat/files/dossier_catalunya_social_lgbt_i_fobia_entre_infants_i_adolescents_0.pdf
- Castillo-Pulido, L.E. (2011). El acoso escolar. De las causas, origen y manifestaciones a la pregunta por el sentido que le otorgan los actores. *Magis. Revista Internacional de Investigación en Educación*, 4(8), 415-428. Recuperat a: <https://www.redalyc.org/pdf/2810/281021722009.pdf>
- COGAM (2013). Homofobia en las aulas. ¿Educamos en la diversidad afectivo sexual?. Recuperat a: <https://www.cop-cv.org/db/docu/160511115453TiAcC5TrGLQP.pdf>
- Comissió Interamericana de Derechos Humanos (2015). Violencia contra personas LGBTI. Recuperat a: <http://www.oas.org/es/cidh/informes/pdfs/violenciapersonaslgbti.pdf>
- Federación Estatal de Lesbianas, Gais, Trans y Bisexuales. FELGTB (2018). Memoria 2018. Recuperat a: <https://felgtb.org/rs/9078/d112d6ad-54ec-438b-9358-4483f9e98868/0e8/fd/1/filename/memoria-felgtb-2018.pdf>
- Feldman, R. (2007). *Desarrollo psicológico a través de la vida*. Ciutat de Mèxic: Editorial Prentice Hall México.
- Fonseca, C., Quintero, M. A. (2009). La Teoría Queer: la de-construcción de las sexualidades periféricas. *Sociológica (México)*, 69 (24), 43-60. Recuperat a: <http://www.scielo.org.mx/pdf/soc/v24n69/v24n69a3.pdf>

- Garrido, R., Morales, Z. (2014). Una aproximación a la Homofobia desde la Psicología. Propuestas de Intervención. *Psicología, Conocimiento y Sociedad* 4 (1), 90 – 115 (mayo, 2014) Revisiones. Recuperat a: <https://www.redalyc.org/pdf/4758/475847268005.pdf>
- Generelo, J. (2004). *Hasta en las mejores familias: Todo lo que siempre quiso saber sobre la homosexualidad de sus hijos, familiares y amigos, pero temía preguntar*. Barcelona: Editorial Egales
- Generelo, J. (2016). La Diversidad sexual y de Género en el sistema Educativo: ¿qué sabemos sobre ella. *Índice: Revista de Estadística y Sociedad*, 66, 29-32. Recuperat a: <http://www.revistaindice.com/numero66/p29.pdf>
- Generelo, J., Pichardo, J. I. (2005). Homofobia en el sistema educativo. Recuperat a: <https://eprints.ucm.es/35733/>
- Goffman, E. (2006.) *Estigma. La identidad deteriorada*. 1ª ed. 10ª reimp. - Buenos Aires: Editorial Amorrortu.
- Heintz, P. (1968). *Los prejuicios sociales. Un problema de la personalidad, la cultura y la sociedad*. Madrid: Editorial Tecno Madrid.
- Herek, G. M. (2004). Beyond “homophobia”: Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research & Social Policy*, 1(2), 6-24. Recuperat a: <https://doi.org/10.1525/srsp.2004.1.2.6>
- HollySiz (2014). HollySiz. The Light [vídeo]. Recuperat a: <https://www.youtube.com/watch?v=Cf79KXBCIDg>
- Lacrampette, N. (2014). Entrevista a Rebecca Cook: “Estereotipos de Género: Perspectivas Legales Transnacionales”. *Anuario de Derechos Humanos*, (10), Págs. 197-204. Recuperat a: <https://anuariocdh.uchile.cl/index.php/ADH/article/view/31712/33511>
- Martxueta, A., Etxebarria, J. (2014). Claves para atender a la diversidad afectivo sexual en el contexto educativo desde un enfoque global escolar. *Revista española de orientación y psicopedagogía*, 25(3), 121-128. Recuperat a: <http://revistas.uned.es/index.php/reop/article/view/13862>
- Mora, V. (2016). *Al margen de la naturaleza: La persecución de la homosexualidad durante el franquismo. Leyes, terapias y condenas*. Espanya: Editorial Debate.

- National LGBT Health Education Center (2018). Glosario de términos LGBT para equipos de atención a la salud. Recuperat a: <https://www.lgbthealtheducation.org/wp-content/uploads/2018/03/National-LGBT-Health-Education-Center-Glossary.SPANISH-2018.pdf>

- Olmo, M. (2009) Prejuicios y estereotipos: un replanteamiento de su uso y utilidad como mecanismos sociales. Recuperat a: <http://rabida.uhu.es/dspace/handle/10272/1957>

- Piaget, J. (1980). Teoría del desarrollo cognitivo de Piaget. *Creative Commons Attribution-Share Alike*, 3, 1-13. Recuperat a: <http://virtual.usalesiana.edu.bo/bienio/contenido/archiv/SEIS.doc>

- Pichardo, J. I., De Stéfano, M., Faure, J., Sáenz, M., Williams, J. (2015). Abrazar la diversidad: propuestas para una educación libre de acoso homofóbico y transfóbico. Recuperat a: <https://eprints.ucm.es/35740/>

- Platero, R., Gómez, E. (2007). *Herramientas para combatir el bullying homofóbico*. Madrid: Editorial Talasa.

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. RAE (2019). Homofobia. *Diccionario de la lengua española*, (23.ª ed.), [versión 23.3 en línea]. Recuperat a: <https://dle.rae.es/homofobia>

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. RAE (2019). Prejuicio. *Diccionario de la lengua española*, (23.ª ed.), [versión 23.3 en línea]. Recuperat a: <https://dle.rae.es/prejuicio?m=form>

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. RAE (2019). Prejuizar. *Diccionario de la lengua española*, (23.ª ed.), [versión 23.3 en línea]. Recuperat a: <https://dle.rae.es/prejuizar>

- Riberas, G., Vilar, J. i Mora, P. (2013). *Elaboració de projectes socials. Disseny i avaluació de les accions socioeducatives*. Barcelona: Claret.

- Síndic de Greuges de Catalunya (2019). *Pla d'igualtat de gènere del Síndic de Greuges. Pla d'accions* (2019-2022). Barcelona. Recuperat a: http://www.sindic.cat/site/unitFiles/5923/Pla%20igualtat%20genere%20sgc_cat.pdf

- The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. ILGA. (2017). Mapa: criminalización - leyes sobre orientación sexual. Recuperat a: <https://ilga.org/es/mapa-leyes-orientacion-sexual-criminalizacion-2017>
- UNESCO (2019). Detrás de los números: acabar con la violencia escolar y el acoso escolar. Recuperat a: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483>
- Valdés, A. (1981). *Historia y presente de la homosexualidad*. Madrid: Editorial Akal.
- Vidal, P. (2002). La identidad estigmatizada. Polis. Revista Latinoamericana, (3). Recuperat a: <https://journals.openedition.org/polis/7677>
- Weinberg, G. (1972). *Society and the healthy homosexual*. New York: Editorial St. Martin's.
- Weinstein, N., Ryan, WS, DeHaan, CR, Przybylski, AK, Legate, N. y Ryan, RM (2012). Apoyo a la autonomía de los padres y discrepancias entre identidades sexuales implícitas y explícitas: dinámica de autoaceptación y defensa. *Revista de Personalidad y Psicología Social*, 102 (4), 815–832. <https://doi.org/10.1037/a0026854>